

Tweede Kamer
DER STATEN-GENERAAL

20 jaar burgerinitiatief

*Evaluatie van het bereik, de toegankelijkheid
en de ervaren impact*

Samenvatting

Sinds 2006 beschikt de Tweede Kamer over het Kamerinstrument burgerinitiatief. Daarmee is het vanaf dat moment mogelijk voor burgers om een onderwerp op de Kameragenda te plaatsen. Om een onderwerp op de Kameragenda te kunnen plaatsen moet een initiatief aan bepaalde eisen voldoen. Deze zogeheten ontvankelijkheidscriteria houden in dat het initiatief over een onderwerp moet gaan waar de Tweede Kamer over beslist en dat het niet over de Grondwet, belastingen of de Rijksbegroting gaat. Daarnaast dient een initiatief te zijn voorzien van 40.000 steunbetuigingen en mag de Kamer in de afgelopen twee jaar geen besluit over het onderwerp hebben genomen.

Bij de start van het burgerinitiatief zijn geen expliciete doelen of ambities vastgesteld. Met andere woorden: er is niet concreet gemaakt welke uitkomsten de Kamer met het instrument wilde bereiken. Wel is destijds een inschatting gemaakt van het aantal initiatieven dat zou kunnen worden ingediend, namelijk 30 per jaar. Deze inschatting was gebaseerd op minder strenge criteria dan er uiteindelijk kwamen. Het ontbreken van concrete, toetsbare doelen bemoeilijkt het trekken van conclusies over doeltreffendheid en doelmatigheid. Tegelijkertijd zijn er wel aspecten waarop het functioneren kan worden getoetst. Deze volgen uit de potentiële voordelen die bij de introductie van het instrument werden genoemd en betreffen het bereik, de toegankelijkheid (ook wel: gebruiksvriendelijkheid) en de relatieve impact. Aan de hand van deze aspecten is de werking van het instrument in kaart gebracht.

Bereik: relatief beperkt, wel diversiteit aan onderwerpen

In de periode 2006-2025 werden 44 initiatieven aangeboden. Daarvan werden 23 ontvankelijk verklaard en vervolgens allemaal in een plenair debat behandeld. Dat komt neer op gemiddeld één debat per jaar. Daarmee kan worden gesteld dat het burgerinitiatief in de praktijk een relatief kleine groep bereikt.¹

De burgerinitiatieven laten in de aangedragen onderwerpen een grote diversiteit zien en raken aan werkterreinen van 11 vaste Kamercommissies. Binnen de totale groep is sprake van een concentratie bij de commissies Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport: 20 van de 44 initiatieven betroffen onderwerpen van deze commissies.

Bij 23 van de 44 initiatieven was herkenbaar een (belangen)organisatie betrokken. Van deze initiatieven werden er 13 ontvankelijk verklaard en in een plenair debat behandeld. Enkele organisaties zijn bij meer dan één initiatief betrokken. De sterke vertegenwoordiging van organisaties signaleert dat het instrument burgerinitiatief in de praktijk ook werkt als een (extra) kanaal voor een groep die doorgaans al toegang heeft tot de politiek en/of beschikken over een georganiseerde achterban. Organisaties gebruiken het instrument om onderbelichte maatschappelijke thema's te agenderen, terwijl burgers vaker vanuit persoonlijke ervaringen initiatieven starten.

¹ Beperkt ten opzichte van de oorspronkelijke inschatting en in verhouding tot het aantal petitieaanbiedingen.

In de periode 2006-2025 zijn er 21 initiatieven ingediend waarbij *niet herkenbaar* een (belangen)organisatie betrokken was. Daarvan werden er 10 ontvankelijk verklaard en in een debat behandeld. Vier van deze debatten vonden de afgelopen 10 jaar plaats. Dit signaleert een relatief beperkte(re) toegankelijkheid van het instrument voor individuele burgers. Een burgerinitiatief vraagt evident meer van een burger dan van een organisatie. Deze evaluatie laat zien dat sommige burgers wel in actie komen maar dat het vervolgens vaak niet komt tot een burgerinitiatief. In het bijzonder eisen aan de steunbetuigingen vormen voor hen een obstakel.

Toegankelijkheid: tweejaars-criterium en steunbetuigingen grootste drempels

Het tweejaars-criterium speelt bij het niet-ontvankelijk verklaren een centrale rol: bij 16 van de 21 initiatieven werd niet aan dit criterium voldaan. In 8 gevallen werd niet voldaan aan de eisen met betrekking tot de steunbetuigingen. In sommige gevallen worden beide criteria genoemd als reden voor het niet ontvankelijk verklaren. Ten opzichte van de vorige evaluatie in 2022 worden tekortkomingen met steunbetuigingen nu vaker genoemd als reden om een initiatief niet ontvankelijk te verklaren. Vaak ontbreken er benodigde persoonsgegevens of wordt het aantal van 40.000 niet gehaald door verouderde, dubbele of ongeldige steunbetuigingen. Twee initiatieven zijn op andere criteria afgewezen. Over de hele periode zijn er meerdere initiatieven geweest die een lange doorlooptijd kenden (>1 jaar). In recente jaren is dat niet meer voorgekomen. Sinds er een behandeltermijn is opgenomen in het Reglement van Orde wordt de hele procedure van aanbidding tot debat in circa een half jaar doorlopen.

Er is onder initiatiefnemers begrip dat de Kamer de toegang tot de Kameragenda begrenst. In de praktijk wordt het tweejaars-criterium door een deel van de initiatiefnemers echter als onduidelijk ervaren. Wat wordt verstaan onder 'besluiten van de Kamer' laat zich vooraf lastig inschatten. De evaluatie uit 2014 stelde hierover al dat dit zonder hulp van de Kamer moeilijk te achterhalen is. De eisen aan steunbetuigingen lijken disproportioneel de drempel voor burgers ten opzichte van organisaties te verhogen. In de eerste plaats omdat het bereiken van de grens van 40.000 moeilijker is zonder achterban, bekendheid en mediatoegang. In de tweede plaats omdat het verzamelen van persoonsgegevens van burgers in de praktijk ingewikkelder is voor individuele burgers dan voor organisaties. Initiatiefnemers zien tegen die achtergrond duidelijke toegevoegde waarde van een digitaal platform in overheidsbeheer dat het indienen en ondersteunen van burgerinitiatieven faciliteert.

Uit de enquête blijkt dat het merendeel van de initiatiefnemers grotendeels tevreden was over de communicatie. In het bijzonder het contact en de interactie met Kamerleden is positief ervaren. Uit eerder onderzoek komt wel naar voren dat processen in belangrijke mate vanuit 'Haags perspectief' zijn ontworpen, met het advies om meer van buiten naar binnen te denken. Uit het rondetafelgesprek van de CVB op 16 april 2026 kwam daarnaast naar voren dat het vooral voor individuele burgers behulpzaam kan zijn dat zij ergens terechtkunnen, gezien het feit dat er veel op hen af kan komen.

Impact: waardevol instrument met hoge verwachtingen

Mensen worden aangetrokken tot het burgerinitiatief vanwege het dwingende, minder vrijblijvende karakter. Initiatiefnemers willen een beweging in gang zetten en zijn gemotiveerd er tijd en energie in te steken. Het starten van een burgerinitiatief kan positief bijdragen aan het mobiliseren van mensen en helpen aandacht voor een onderwerp te krijgen. In de gevallen waarin het lukt om een groot aantal steunbetuigingen te verzamelen, is het onderwerp vaak al op het netvlies van media en politiek. Dat gaat ook gepaard met verwachtingen. Teleurstelling ontstaat vaak in een later stadium: als het onderwerp niet-ontvankelijk wordt verklaard of, in het geval er wel een debat plaatsvindt, als er niets veranderd en/of een lange radiostilte valt. Dit benadrukt het belang van goede communicatie zowel vooraf (heldere verwachtingen scheppen) als achteraf (over opvolging van de initiatieven).

Het burgerinitiatief wordt door zowel Kamerleden als initiatiefnemers als waardevol gezien: het stelt burgers in staat onderbelichte onderwerpen op de Kameragenda te plaatsen. In de meeste gevallen worden bij behandelde initiatieven moties door de Kamer aangenomen. Daarin kan de regering bijvoorbeeld worden opgeroepen tot het nemen van vervolgacties, bijvoorbeeld in de vorm van nader onderzoek.

Initiatiefnemers kijken doorgaans positief terug op de aandacht die ze hebben weten te genereren voor hun onderwerp. Toch is een groep van iets minder dan de helft (circa 40%) die met de kennis van nu geen burgerinitiatief zou overwegen. Deze groep zou eerder naar alternatieven kijken. Dat hangt in belangrijke mate samen met de verhouding tussen opbrengsten en inspanningen. Tegen die achtergrond wijzen initiatiefnemers op vergelijkbare effecten die werden bereikt met een petitieaanbieding, waarvoor nauwelijks eisen gelden.

Conclusie: bepaal doelen en kies dan richting

De evaluatie laat zien dat het Kamerinstrument Burgerinitiatief met de huidige vormgeving werkt als een relatief selectief instrument. Gemiddeld behandelt de Kamer één burgerinitiatief in een jaar. Een hoge mate van selectiviteit garandeert dat debatten over burgerinitiatieven als bijzonder worden ervaren. Vanuit het perspectief van de Kamer zorgt het ook voor een beheersbare druk op de Kameragenda en het beperkt de benodigde uitvoeringscapaciteit. Tegelijkertijd kan de wijze waarop het instrument stuurt op die selectiviteit voor knelpunten zorgen vanuit het perspectief van initiatiefnemers. Dat geldt in het bijzonder voor de eisen die worden gesteld aan steunbetuigingen en het tweejaars-criterium.

Om te bepalen of veranderingen aan het instrument noodzakelijk zijn is het eerst van belang dat de Kamer scherper expliciteert wat ze ambieert met het burgerinitiatief. De beoordeling van het functioneren hangt sterk af van de verwachtingen en doelstellingen. Er is daarbij ook sprake van 'dilemma's'. Zo garandeert een hoge mate van selectiviteit enerzijds de bijzondere status van een burgerinitiatief. Anderzijds begrenst het mogelijkheden voor burgers om zich (vaker) te laten horen. Deze evaluatie biedt de Kamer de gelegenheid om op de ambities en achterliggende dilemma's te reflecteren en

deze opnieuw vast te stellen. Dat zou bijvoorbeeld kunnen door hierover een debat te voeren en/of hier explicieter over te communiceren. Het stellen van duidelijkere doelen en ambities vormt vervolgens de basis voor eventuele vervolgstappen waarin de Kamer een andere richting in kan slaan met het instrument. Als er scherpere doelen worden vastgesteld, kunnen toekomstige evaluaties ook scherper kijken naar doelbereik en daar gerichtere aanbevelingen voor doen.

Bij het bepalen van een eventuele nieuwe richting is het van belang dat Kamer zich uitspreekt over de wenselijkheid van vervolgstappen in de richting van een digitaal platform in overheidsbeheer. Een vervolgstap zou bijvoorbeeld een gerichte verkenning kunnen zijn naar de vormgevingsopties en de bijbehorende kosten. Een dergelijk platform heeft veel potentie om verbeteringen in het proces door te voeren en er zijn veel lessen te leren vanuit andere landen. Tegelijkertijd dienen de baten goed te worden afgewogen tegen de kosten. Een gerichte verkenning dient in te gaan op de wijze waarop gesignaleerde knelpunten in deze evaluatie kunnen worden geadresseerd. In het bijzonder hoe het platform het verzamelen van steunbetuigingen – en de controle hierop door de Kamer – zou kunnen verbeteren. Daarnaast ligt het voor de hand om in een eventuele verkenning mee te nemen welke mogelijkheden er zijn om te differentiëren in de wijze waarop de Kamer opvolging kan geven aan initiatieven van burgers. Dat hoeft niet noodzakelijk altijd een plenair debat te zijn, laten ook buitenlandse parlementen met een digitaal platform in overheidsbeheer zien.

Bij het bepalen van een eventuele nieuwe richting biedt ook het tweejaren-criterium aangrijpingspunten voor veranderingen. Initiatiefnemers hebben doorgaans begrip voor de gedachte achter het criterium. Tegelijkertijd is het een bron van onzekerheid en onduidelijkheid doordat zij het criterium vooraf niet goed kunnen inschatten. Om dit te adresseren is het van belang explicieter te wijzen op de mogelijkheid om in een vroeg stadium advies in te winnen. Dat zou 'formeel' kunnen worden opgenomen in de procesbeschrijving die de Kamer aanreikt. De Kamer zou daarnaast kunnen overwegen om vooraf meer duidelijkheid te geven m.b.t. dit criterium. Het zou de mogelijkheid van toetsing vooraf kunnen onderzoeken of – als alternatief – een concretisering uitwerken zodat het voor initiatiefnemers vooraf duidelijk(er) is hoe toetsing op het criterium gaat plaatsvinden. Een andere manier om de toegankelijkheid van het burgerinitiatief te vergroten is door de termijn terug te brengen naar een periode van één jaar, zoals de staatscommissie parlementair stelsel aanbeveelt.

Met stappen richting een digitaal platform of veranderingen aan het tweejaren-criterium zou de Kamer deels een andere richting inslaan met de wijze waarop het instrument werkt en de doelen die het voor de Kamer kan bereiken. Los daarvan zou de Kamer ook al stappen kunnen zetten met betrekking tot de communicatie over burgerinitiatieven, in het bijzonder over de opvolging daarvan. De CVB zou kunnen overwegen de huidige monitor burgerinitiatieven uit te breiden met informatie hierover. In aanvulling daarop zou de CVB periodiek een rapportage kunnen (laten) opstellen over de wijze waarop de regering opvolging geeft aan burgerinitiatieven.

Inleiding

In 2026 bestaat het burgerinitiatief 20 jaar. Het instrument is sinds de start drie keer intern geëvalueerd (in 2008, 2011 en 2014). Naast deze evaluaties is het instrument ook in andere onderzoeken onder de loep genomen. Zo liet de commissie voor de verzoekschriften en de burgerinitiatieven in 2022 de mogelijkheden voor verbeteringen en een platform onderzoeken. De staatscommissie parlementair stelsel adviseerde de Tweede Kamer in 2018 het burgerinitiatief “beter te gebruiken”. Daarmee is er bij de start van deze evaluatie al veel bekend en veel om op voort te bouwen.

Het doel van deze evaluatie is om vast te stellen *“wat het Kamerinstrument burgerinitiatief heeft opgeleverd, wat de bepalende factoren waren en wat mogelijkheden zijn om het instrument te verbeteren”*. Over mogelijkheden voor verbeteringen is door de Staatscommissie parlementair stelsel en de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) geadviseerd om het tweejaars-criterium tegen het licht te houden. Over een digitaal platform stelt Rathenau dat het de toegankelijkheid en transparantie van het instrument kan verbeteren. De evaluatie legt extra nadruk op deze twee vraagstukken.

De evaluatie is opgebouwd uit 4 hoofdstukken:

- In het **eerste hoofdstuk** wordt de ontstaansgeschiedenis van het instrument beschreven. Vervolgens wordt ingegaan op hoe het is geëvalueerd en welke aanpassingen zijn gedaan. Tot slot worden relevante onderzoeken besproken die sinds de laatste evaluatie hebben plaatsgevonden.
- In het **tweede hoofdstuk** staat de analyse van parlementaire data centraal. In dit hoofdstuk wordt relevante informatie bij elkaar gebracht die binnen de Kamer wordt bijgehouden om een beeld te krijgen wie de initiatiefnemers waren en hoe ze het proces in de Kamer hebben doorlopen.
- In het **derde hoofdstuk** worden de resultaten besproken van enquêtes die zijn uitgezet onder betrokkenen. Voortbouwend op de data-analyse is een groep initiatiefnemers, Kamerleden en – ter referentie – petitieaanbieders benaderd. Hierover heeft een rondetafelgesprek plaatsgevonden waarvan de uitkomsten ook in de analyse van dit hoofdstuk worden betrokken.
- In het **vierde hoofdstuk** volgen de conclusies ten aanzien van het functioneren van het burgerinitiatief.

De commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven (CVB) heeft opdracht gegeven voor deze evaluatie van het burgerinitiatief. Het onderzoek is intern uitgevoerd door de Dienst Analyse en Onderzoek van de Tweede Kamer. Dr. Josje den Ridder van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) en dr. mr. Niek Mouter van TU Delft en onderzoeksbureau Populytics vormden samen de klankbordgroep.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Bereik: relatief beperkt, wel diversiteit aan onderwerpen	2
Toegankelijkheid: tweejaars-criterium en steunbetuigingen grootste drempels	3
Impact: waardevol instrument met hoge verwachtingen	4
Conclusie: bepaal doelen en kies dan richting	4
Inleiding	6
1 Ontstaansgeschiedenis burgerinitiatief.....	9
1.1 Tijdsgeest: kloof burger en politiek	9
1.2 Doelen van het burgerinitiatief	10
Geen expliciete probleemanalyse of toetsbare doelen	10
Ook nadelen denkbaar	11
1.3 Vormgeving van het burgerinitiatief	12
Burgerinitiatief gegrond in petitierecht	12
Ontvankelijkheidscriteria	12
1.4 Eerdere evaluaties en aanpassingen	14
Aanpassingen naar aanleiding van evaluaties	14
Latere aanpassingen	15
1.5 Onderzoek en adviezen sinds laatste evaluatie	15
Berenschot (2022): stakeholderparticipatie en oog voor het bredere plaatje.....	15
Rathenau (2022): bepaal doel, werk vanuit leefwereld van burgers.....	16
Staatscommissie (2018): beperking tweejaars-criterium denkbaar	17
2 Parlementaire data	18
2.1 Bereik van het burgerinitiatief	18
Burgerinitiatieven waarbij organisaties betrokken waren	19
Burgerinitiatieven zonder herkenbare betrokkenheid organisatie.....	20
Onderwerpen van burgerinitiatieven	21
2.2 Toegankelijkheid burgerinitiatief.....	22
Verschillen in doorlooptijd	23
Geen data (meer) over potentieel geïnteresseerden	24
2.3 Relatieve impact burgerinitiatief	25
Kameruitspraken via (aangenomen) moties.....	25
Ook niet ontvankelijke initiatieven kunnen impact hebben.....	27
Impact burgerinitiatief is relatief t.o.v. andere burgerinspraak	27

3 Resultaten enquête.....	29
3.1 Enquête onder initiatiefnemers van burgerinitiatieven	29
Waarom kiezen voor een burgerinitiatief?	29
Verzamelen steunbetuigingen en knelpunten	29
Knelpunten tweejaars-criterium	30
Tevredenheid en overwegen alternatieven	30
Toegevoegde waarde digitaal platform	31
3.2 Enquête onder petitieaanbieders	31
Bekendheid met burgerinitiatief	32
Verzamelen steunbetuigingen	32
Terugblik op ervaring	32
3.3 Enquête onder Kamerleden	33
3.4 Rondetafelgesprek	33
4 Conclusies.....	35
Expliciteer doelen, bepaal dan richting	35
Vervolgstappen richting een digitaal platform?	36
Tweejaars-criterium bepalend voor ontvankelijkheid	36
Meer zicht op de opvolging	37
Bijlage 1: Geraadpleegde bronnen.....	38

1 Ontstaansgeschiedenis burgerinitiatief

Om het burgerinitiatief zinvol te evalueren is het van belang een beeld te hebben van de ontstaansgeschiedenis. Waarom en tegen welke achtergrond ontstond het? Welke doelen of veranderingen werden er mee beoogd? En wat kan er geleerd worden van eerdere evaluaties die plaatsvonden? In dit hoofdstuk wordt allereerst de context beschreven waarin het instrument ontstond (paragraaf 1.1) alsmede de doelen of verwachtingen die toen zijn uitgesproken (paragraaf 1.2). Vervolgens wordt een beschrijving gegeven van de huidige vormgeving van het burgerinitiatief (paragraaf 1.3) en van de uitkomsten van eerdere evaluaties en aanpassingen die zijn doorgevoerd (paragraaf 1.4). Tot slot staat dit hoofdstuk stil bij enkele relevante inzichten vanuit onderzoeken die er sinds de laatste evaluatie bij zijn gekomen (paragraaf 1.5).

1.1 Tijdsgeest: kloof burger en politiek

Het idee voor een nationaal burgerinitiatief ontstond in 2003 toen Kamerlid Dubbelboer een motie indiende ([29 200 VII, nr.15](#)) waarin het Presidium werd opgeroepen voor- en nadelen van een burgerinitiatief te onderzoeken. Als argument werd gegeven dat andere bestuurslagen op dat moment al een burgerinitiatief hadden maar dat een instrument op landelijk niveau ontbrak. In 2004 stemde de Kamer met de motie in en werd het onderzoek in gang gezet. Een jaar later was het gereed en kwam het Presidium met een voorstel. In mei 2006 ging het landelijk burgerinitiatief van start.

Figuur 1: motietekst Dubbelboer onderzoek naar burgerinitiatief

MOTIE VAN HET LID DUBBELBOER C.S. Voorgesteld 9 oktober 2003 De Kamer, gehoord de beraadslaging, overwegende, dat de regering vindt dat de betrokkenheid van burgers bij haar beleid behouden dan wel vergroot dient te worden; constaterende, dat op gemeentelijk, provinciaal én Europees niveau burgers de mogelijkheid hebben of krijgen om – mits voldaan aan een aantal criteria – beleidsideeën te agenderen bij hun bestuurders en dit instrument op landelijk niveau ontbreekt; verzoekt het Presidium van de Tweede Kamer om op korte termijn met een overzicht te komen van voor- en nadelen van het invoeren van het zogeheten burgerinitiatief op landelijk niveau, en gaat over tot de orde van de dag.

Dat het burgerinitiatief in deze tijdsperiode ontstaat is niet verrassend. De periode aan het begin van het millennium wordt gekenmerkt door veel aandacht voor bestuurlijke vernieuwing. In deze specifieke regeerperiode ([Balkenende II](#)) besteedt het regeerakkoord veel aandacht aan een nieuwe bestuurscultuur en het versterken van de band tussen burger en overheid. Een bekend voorbeeld was het idee van de rechtstreeks gekozen burgemeester. Maar de agenda was breder: zo werd ingezet op onderzoek naar een nieuw kiesstelsel en kwam er een Nationale Conventie die voorstellen deed voor politieke hervormingen. De periode wordt verder gekenmerkt door de opkomst van Pim Fortuyn (2002) en de oprichting van de PVV door Geert Wilders.

Ook het parlement denkt in die periode na over haar rol in relatie tot de kloof tussen burger en politiek.² Dat is terug te zien in initiatieven van Kamervoorzitters. Weisglas (2002-2003) constateerde dat collega's, media en burgers aangaven niet tevreden te zijn met het functioneren van de Tweede Kamer en deed negen aanbevelingen. Verbeet zette in op een proces van [parlementaire zelfreflectie](#) (2007-2009).

1.2 Doelen van het burgerinitiatief

De motie van het lid Dubbelboer verzocht het Presidium om een overzicht van voor- en nadelen van een 'burgerinitiatief' op landelijk niveau. Het Presidium stelde het onderzoek in handen van het eigen Onderzoeks- en Verificatiebureau (OVb) van de Tweede Kamer. Zoals de motie stelde, bestonden toen al burgerinitiatieven op gemeentelijk, provinciaal en zelfs Europees niveau. Het OVb sprak daarom met provincies en gemeenten. Het [onderzoek](#) kwam op basis hiervan tot de volgende voordelen:

1. Scherpere politieke discussies, mogelijk **verrassende oplossingen** voor oude problemen en bijdragen aan een gezonde sociale infrastructuur.
2. **Afstand verkleinen** tussen burger en politiek (betere relatie) en een **brug slaan** tussen ideeën in de samenleving en discussies in de Kamer.
3. Mogelijkheid om **buiten verkiezingen** onderwerpen op de agenda te plaatsen.

Waar de motie Dubbelboer enkel vroeg om een *onderzoek* besloot het Presidium in haar reactie meteen een *voorstel* te doen. Het gaf in dit voorstel, op basis van het OVb-onderzoek, ook criteria mee waar een initiatief aan zou moeten voldoen. Het Presidium sprak in haar brief in de taal van die tijd. Er werd gesproken over een '*maatregel om de afstand tussen burger en politiek te verkleinen*'.

Geen expliciete probleemanalyse of toetsbare doelen

De motie Dubbelboer werd ingediend bij het debat over de ontwerpbegroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor het jaar 2004 en neemt als vetrekpunt het '*behouden dan wel vergroten van de betrokkenheid van burgers bij het regeringsbeleid*'. Anders dan deze passage in de motietekst is er geen expliciet doel of probleemanalyse te achterhalen. Dat wil zeggen: er is bij de uitwerking niet concreet

² De nuance daarbij is dat er toen ook stemmen te horen waren die vonden dat het met de gepercipieerde kloof wel mee viel – of tenminste – dat het niet perse iets is om je heel druk om te maken. Daarbij wordt gewezen dat Nederland ten opzichte van andere landen relatief scoort als het gaat om vertrouwen in de politiek.

gemaakt wanneer er in de ogen van de Kamer sprake is van het 'behouden dan wel vergroten' van de betrokkenheid van burgers.

De historische context en de genoemde 'voordelen' in het onderzoek van het OVB vertellen wel impliciet iets over de probleemanalyse. Het vertrekpunt lijkt de eerder genoemde afstand (ook wel: kloof) tussen burger en politiek te zijn. De drie genoemde voordelen zijn – anders bekeken – ook wel te zien als een 'probleem' waar het burgerinitiatief een oplossing voor kan zijn.

1. De politiek als bubbel: bepaalde oplossingen, ideeën en discussies **bereiken de Kamer onvoldoende** → het burgerinitiatief kan een mogelijkheid bieden om deze naar de Kameragenda te halen.
2. De politiek staat teveel op **afstand van de burger** → het burgerinitiatief brengt de politiek dichterbij, verkleint de ervaren afstand en 'slaat een brug'.
3. De burger heeft buiten de verkiezingen om, **onvoldoende invloed** op wat er in de Kamer gebeurt → met het burgerinitiatief ontstaat een route om tussentijds iets rechtstreeks op de Kameragenda te plaatsen.

De uitkomst van een evaluatie hangt uiteindelijk af van het specifieke doel waar je het op afrekent. De drie hierboven genoemde voordelen wijzen allemaal op deelaspecten van hetzelfde achterliggende vraagstuk. Tegelijkertijd bieden ze in afwezigheid van een meer concrete ambitie (of doel) weinig houvast om in een evaluatie aan te toetsen. Op dit punt wordt later in de evaluatie teruggekomen.

Geen doel, wel verwachting: 30 initiatieven per jaar

Bij de introductie van het voorstel wordt geen concreet doel geformuleerd. Wel wordt een inschatting geleverd van de impact op de vergaderagenda. Die schatting is gebaseerd op het aantal petitities dat in 2003 werd aangeboden. Op basis daarvan wordt uitgegaan van 30 burgerinitiatieven jaarlijks en evenveel extra (openbare) vergaderingen. Afgezet tegen het aantal vergaderingen in dat jaar (590) zou dit een stijging van circa 5% betekenen. De schatting was ook gebaseerd op relatief soepelere toetsingscriteria dan er uiteindelijk zouden komen.

Ook nadelen denkbaar

Zoals verzocht ging het OVB onderzoek ook in op mogelijke nadelen. Enkele daarvan zijn procedureel. Zo moesten er toelatingscriteria worden bepaald en procedures om burgerinitiatieven te behandelen. Het betekende ook dat het eigen reglement van de Kamer (Reglement van Orde) moest worden gewijzigd. Daarnaast wees het OVB op de 'kosten' van een nieuw initiatief. Serieuze behandeling kost tijd. Alle burgerinitiatieven moeten ontvangen en beoordeeld worden, er moet een politieke beslissing worden genomen op elk initiatief. Dat betekent extra overleggen, mogelijk extra ondersteuning waarvan de slotsom is: meer tijd en meer kosten.

Er werd ook een ander nadeel genoemd, wat mogelijk negatief zou bijdragen aan wat er met het instrument werd beoogd. Dat nadeel zou zich voor doen in situaties wanneer initiatieven niet behoorlijk of naar verwachting worden afgehandeld. Burgers zouden dan juist hun vertrouwen in de politiek verliezen.

1.3 Vormgeving van het burgerinitiatief

De wijze waarop het burgerinitiatief is vormgegeven is bepalend voor hoe het functioneert en wat het oplevert. Hoewel de gewenste uitkomsten (doelen, ambities) niet expliciet zijn gemaakt, reflecteert de vormgeving wel enkele achterliggende afwegingen. De vormgeving is van invloed op *hoe groot* het gebruik zal zijn en *wie* wordt bereikt. De vormgeving is ook bepalend voor de ervaren toegankelijkheid en voor de relatieve impact die wordt gerealiseerd. In deze paragraaf wordt nader ingegaan op hoe het instrument op dit moment is vormgegeven.

Burgerinitiatief gegrond in petitierecht

Het recht op een plekje op de Kameragenda dat een burgerinitiatief biedt, is gegrond in een bestaand recht van burgers dat verankerd is in de Grondwet. Het gaat om artikel 5, dat ook wel het petitierecht wordt genoemd. Dit artikel stelt dat *"eenieder het recht heeft om verzoeken schriftelijk bij het bevoegd gezag in te dienen"*. In praktische zin betekent het dat elke burger, individueel of in een groep, zich tot een overheidsinstantie kan richten met een verzoek. Naast het burgerinitiatief vallen ook petitieën en verzoekschriften onder dit recht.

In de praktijk lijken in het bijzonder petitieën en burgerinitiatieven op elkaar. Ook met een petitie kunnen burgers en organisaties zaken onder de aandacht brengen. Bij een petitie is er sprake van een aanbiedingsmoment; bij een burgerinitiatief wordt er een debat gevoerd en volgt er ook een Kameruitspraak over het initiatief. Doordat een burgerinitiatief daarmee verder gaat worden er aanvullende voorwaarden gesteld. Dit worden ontvankelijkheidscriteria genoemd.

Wijze van opvolging niet wettelijk vastgelegd

Het recht van burgers om verzoeken bij het bevoegd gezag in te dienen is geborgd in artikel 5 van de Grondwet. De wet legt niet vast *op welke wijze* opvolging aan het verzoek dient te worden gegeven en wie daarvoor aan de lat staat. De opvolging met een petitieaanbieding is een [historisch ontstaan gebruik](#); in het verleden zijn er andere keuzes gemaakt. Voor burgerinitiatieven geldt iets soortgelijks. Na aanbieding wordt in principe besloten over 'ontvankelijkheid' en het 'in behandeling nemen'. In de praktijk volgt dan uiteindelijk altijd een plenair debat, maar dat is in principe niet vastgelegd. Wel hebben de initiatiefnemers recht op een duidelijke Kameruitspraak over hun initiatief: wel of geen steun van de meerderheid voor hun initiatief.

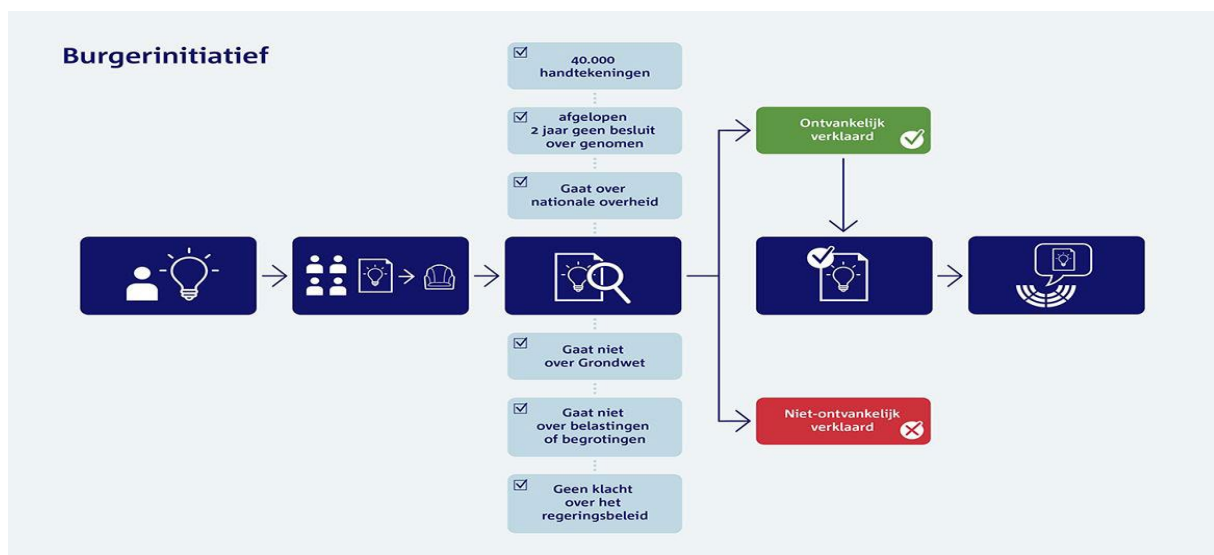
Ontvankelijkheidscriteria

De huidige ontvankelijkheidscriteria voor burgerinitiatieven bestaan uit drie onderdelen. Ze staan beschreven in het [reglement](#) van de Commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven. Het eerste deel (artikel 4, lid 1) ziet toe op eisen aan de indieners van het initiatief zelf. Die indieners dienen natuurlijke personen te zijn (geen organisatie) en stemgerechtigd. Hoewel een initiatief niet op naam van een organisatie kan worden ingediend, kan een natuurlijk persoon die werkzaam is bij een belangenorganisatie wel

een initiatief indienen. Dit punt komt later uitgebreider aan de orde in de data-analyse (hoofdstuk 2).

Het tweede onderdeel (artikel 4, lid 2) beschrijft de formele eisen aan wat men dient aan te leveren. Het gaat om persoonsgegevens van de iniatiatiefnemers zelf en een bijlage met steunbeteugingen onder vermelding van naam, adres, geboortedatum, nationaliteit en een datum van het moment dat iemand zijn of haar steun heeft uitgesproken. Het minimum aantal steunbeteugingen van andere burgers is in het reglement vastgesteld op 40.000. Steunbeteugingen mogen niet ouder dan 1 jaar zijn op het moment dat het initiatief aan de Kamer wordt aangeboden. De steunbeteugingen worden steekproefgewijs gecontroleerd op onvolledige, ongeldige of dubbele steunbeteugingen. Tot slot dient er een *nauwkeurige omschrijving en motivering* van het voorstel aan de Tweede Kamer te worden aangeleverd.

Figuur 2: Procesbeschrijving van een burgerinitiatief (bron: tweedekamer.nl)

Het derde deel van de ontvankelijkscriteria zijn uitsluitingscriteria die aangeven waar een burgerinitiatief *niet* over mag gaan. Deze staan beschreven in artikel 4, lid 3. Een initiatief mag bijvoorbeeld niet gaan om belastingen, begrotingen of de Grondwet. Ook mag het niet gaan om iets waar een decentrale overheid voor verantwoordelijk is. Tot slot wordt er getoetst of er eerder besluitvorming heeft plaatsgevonden. Daarbij wordt tot 2 jaar terug in de tijd gekeken. Onder 'besluit' wordt ook verstaan het *impliciet instemmen* met regeringsbeleid. Die impliciete instemming volgt uit het feit dat het beleid in de Kamer is besproken maar de Kamer heeft afgezien van mogelijkheden om het beleid bij te sturen (bijvoorbeeld via moties).

Met betrekking tot het *vaststellen* of een dergelijk besluit heeft plaatsgevonden vindt er een toetsing plaats door de betreffende vaste Kamercommissie. Initiatiefnemers kunnen hier ook al naar informeren *voordat* zij hun initiatief starten. In hun oordeel dienen vakcommissies ook mee te wegen of er sprake is van 'nieuwe feiten of omstandigheden' die ten tijde van een besluit niet zijn meegewogen. De vakcommissie brengt hierover een

advies uit aan de CVB. Uiteindelijk doet de CVB een voorstel voor het ontvankelijk verklaren en heeft daarin ruimte om tot een eigen oordeel te komen.

1.4 Eerdere evaluaties en aanpassingen

De eerste aanpassingen van de voorgestelde, oorspronkelijke vormgeving van het burgerinitiatief door het Presidium (in 2006) vonden plaats bij de plenaire behandeling van dit voorstel. De eerste grote aanpassing betrof het verhogen van het benodigde aantal steunbetuigingen van initieel 15.000 naar 40.000. Als reden voor die verhoging werd genoemd om zo *“een drempel op te werpen tegen al te eenvoudige en omstreden voorstellen”*. Het voorgestelde aantal van 15.000 door het Presidium was een vertaalslag van het gemiddelde dat door lokale overheden werd gehanteerd, vertaald naar een aantal voor de nationale context.

Ook de toetsing op eerdere besluiten door de Kamer werd met een amendement naar boven bijgesteld. Dat ging van één jaar naar twee jaar.³ De [formele motivatie](#) die is opgenomen in het amendement is dat parlementaire behandeling van onderwerpen doorgaans een lange(re) doorloop kent. Een termijn van één jaar zou daarmee op gespannen voet staan met de achterliggende bedoelingen van het burgerinitiatief, aldus het amendement. Een periode van twee jaar zou helpen om de focus te leggen op echt nieuwe ideeën en voorkomen dat het instrument als protest- of inspraakmiddel bij reeds aanhangige voorstellen wordt ingezet.⁴

Aanpassingen naar aanleiding van evaluaties

Het burgerinitiatief werd in 2008 [voor het eerst geëvalueerd](#). Op dat moment waren er 3 initiatieven aangeboden. Op basis van deze beperkte omvang identificeert de evaluatie enkele “problemen ten aanzien van de vormvereisten”. Die gaan over de steunbetuigingen en het tweejaren-criterium. Vooral het schriftelijk aanleveren van de steunbetuigingen wordt als groot obstakel gezien. Op basis van de evaluatie is besloten digitale steunbetuigingen toe te staan en het instrument “bij de tijd te brengen”. Daarnaast wordt als gevolg van de evaluatie vastgelegd dat een bewindspersoon aan het plenaire debat over het burgerinitiatief deelneemt. Met betrekking tot het tweejaren-criterium vond geen aanpassing plaats. Wel staat volgens de evaluatie vast dat *“de commissie op dit punt telkens goed zal moeten motiveren waarom er volgens haar sprake is van een besluit van de Kamer”*.

De volgende evaluatie vond plaats in 2011. Op dat moment waren er 12 initiatieven aan de Kamer aangeboden. Vier daarvan werden ontvankelijk verklaard en (uiteindelijk) ook in een debat besproken. De evaluatie uit 2011 richtte zich met name op het tweejaren-criterium, omdat de toepassing hiervan niet alleen voor de commissie zelf lastig bleek, maar ook op onbegrip bij indieners stuitte. De CVB besloot om de Kamer geen voorstel tot schrapping of aanpassing te doen.⁵

³ Het tweejarencriterium is bij de parlementaire per amendement gewijzigd. Het argument hiervoor is dat parlementaire behandeling van voorstellen, wetten, etc. vaak een lange doorlooptijd kennen.

⁴ Bovendien bestaat altijd de mogelijkheid om het voorstel toch ontvankelijk te verklaren in het geval er ‘nieuwe informatie of feiten’ aan het licht zijn gekomen die ten tijde van het besluit nog niet beschikbaar waren.

⁵ De evaluatie van 2011 staat niet in Parlis geregistreerd, waarschijnlijk omdat deze evaluatie niet tot reglementswijzigingen heeft geleid.

De [laatste evaluatie](#) vond plaats in 2014. Er waren op dat moment 17 initiatieven aan de Kamer aangeboden waarvan 8 resulteerden in een debat. Ook de evaluatie in 2014 richtte zich op het tweejaren-criterium. De evaluatie concludeert dat het geen aanleiding ziet om hierin aanpassingen door te voeren. De CVB kon zich vinden in de aangevoerde redenen voor het tweejaren-criterium. Als verdere motivatie wijst de evaluatie op de mogelijkheid om voorafgaand aan een burgerinitiatief in contact te treden met de CVB. De CVB kan dan een vaste Kamercommissie verzoeken alvast naar het tweejaren-criterium te laten kijken. De evaluatie wijst erop dat gemiddeld zo'n 10 keer per jaar contact wordt gezocht met de CVB om informatie over een potentieel initiatief in te winnen. Tot slot wijst de evaluatie erop dat ook wanneer burgerinitiatieven niet ontvankelijk worden verklaard ze nog de nodige impact kunnen hebben. In vrijwel alle gevallen van niet-ontvankelijk verklaring is de Kamercommissie die het aangaat namelijk verzocht een gesprek te voeren met de initiatiefnemer en/of de betrokken bewindspersoon om een reactie te vragen.

Latere aanpassingen

Sinds de laatste evaluatie hebben nog enkele aanpassingen plaatsgevonden. Niet aan de ontvankelijkheidscriteria zelf, maar wel aan andere aspecten. Bij de algemene [herziening van het Reglement van Orde](#) in 2021 is een behandeltermijn opgenomen. Aan artikel 14.2 van het Reglement is toegevoegd dat de Kamer over elk burgerinitiatief dat zij in behandeling neemt een besluit neemt *binnen negen maanden* nadat door de CVB aan de Kamer verslag is uitgebracht. Daarvoor gold geen behandeltermijn.

De CVB heeft verder ook de communicatie over het instrument aangepast. Er is op de website van de Tweede Kamer één plek gekomen waarin de mogelijkheden voor de burger bij elkaar zijn gebracht om de [Tweede Kamer te beïnvloeden](#). Hierin zijn ook de mogelijkheden van een petitieaanbieding, een verzoekschrift en een burgerinitiatief opgenomen. De specifieke pagina van het burgerinitiatief omvat een visualisatie van het proces, enkele voorbeelden en een doorverwijzing naar een [monitor](#) waarin alle burgerinitiatieven sinds 2006 te vinden zijn.

1.5 Onderzoek en adviezen sinds laatste evaluatie

Sinds de laatste evaluatie in 2014 zijn er nog diverse onderzoeken geweest waarin ook het burgerinitiatief onder de loep is genomen. Die hebben gerealiseerd in adviezen en/of inzichten die ook een plaats verdienen in dit onderzoek.

Berenschot (2022): stakeholderparticipatie en oog voor het bredere plaatje

Op aandringen van de Kamer liet het ministerie van Binnenlandse Zaken inventariseren wat er bekend is met betrekking tot [burgerparticipatie op nationaal niveau](#). Dit resulteerde in een onderzoek van Berenschot. Het onderzoek wijst twee algemene discussiepunten aan. Het eerste is een definitievraagstuk: wordt onder burgerparticipatie ook de participatie van (reeds georganiseerde) stakeholders verstaan? In Nederland zijn rondom veel belangen reeds belangenorganisaties opgericht die als belangrijk doel hebben om die belangen ook op het netvlies van de politiek te krijgen. Dit vraagstuk

speelt ook bij het burgerinitiatief met betrekking tot de rol van belangenorganisaties: in principe kan alleen een burger een initiatief indienen, maar deze initiatiefnemers kunnen in de praktijk wel verbonden zijn aan een organisatie.

Het tweede discussiepunt is om ook te blijven kijken naar het bredere plaatje van participatiemogelijkheden. Er bestaan op landelijk niveau vaak meerdere instrumenten naast elkaar die kunnen zorgen voor een net-niet-goed-georganiseerd participatieproces. Ook in de richting van de Kamer heeft de burger meerdere inspraakmogelijkheden en daarmee lijkt ook deze les op te gaan voor de Kamer. Dat lijkt in het bijzonder op te gaan voor de verhouding tussen burgerinitiatieven en petitieaanbiedingen.

Ontwikkelingen: referendum en burgerforum

De mogelijkheden voor burgerparticipatie zijn voortdurend in ontwikkeling. Deels zijn ze ingegeven door technologische ontwikkelingen (bijvoorbeeld: sociale media, AI) en deels worden ook nieuwe vormen van meer formele participatie ontwikkeld. Tegen die achtergrond zijn twee ontwikkelingen noemenswaardig. Ten eerste ontving de Kamer in oktober 2025 een brief met zogenaamde “*hoofddlijnen voor meer invloed burgers via bindend [correctief referendum](#)*”. Het idee daarachter is om burgers meer invloed te geven op de politiek en de mogelijkheid te bieden om politieke besluiten tegenhouden. Ten tweede vond (ook in 2025) het [burgerberaad Klimaat](#) plaats. Dat hele traject is zorgvuldig ontworpen en ook goed gemonitord om ervoor te zorgen dat daar waardevolle lessen uit kunnen worden getrokken.

Rathenau (2022): bepaal doel, werk vanuit leefwereld van burgers

In opdracht van de CVB onderzocht het [Rathenau instituut](#) de mogelijkheden om het functioneren van de instrumenten ‘Petitieaanbieding’ en ‘Burgerinitiatief’ te verbeteren. Daarbij is in het bijzonder gekeken naar de mogelijkheden van een platform in overheidsbeheer zoals andere landen dat ook kennen. Alvorens de Kamer deze stap zet adviseert het Rathenau de Kamer om: “*te bepalen welke doelen het wilt bereiken ten aanzien van burgerinspraak en wat het bereid is daarvoor te doen*”. Als potentiële voordelen ziet Rathenau dat een platform kan bijdragen aan transparantie, betere communicatie en verbeterde interactie rondom petitie en burgerinitiatieven. Het kan specifiek voor burgerinitiatieven de toegankelijkheid vergroten, omdat dit het verzamelen en valideren van handtekeningen gemakkelijker kan maken.

Een meer overkoepelende observatie is dat de huidige werkwijze vooral is ingericht volgens de logica van de Tweede Kamer en daardoor niet erg toegankelijk voor burgers die minder bekend zijn in ‘het Haagse’. Hierdoor bestaat het risico dat de instrumenten met name gebruikt worden door burgers en organisaties die hun weg naar de politiek toch al kennen. De aanbeveling is daarom om meer van buiten naar binnen te denken en processen te ontwerpen die beter aansluiten op de leefwereld, behoeften en mogelijkheden van de burger. Dit is ook een aanbeveling die terugkomt in evaluaties van burgerinitiatieven bij lokale overheden zoals in de [Provincie Noord-Holland](#), [gemeente Dordrecht](#), en de [Nationale ombudsman](#).

Veel parlementen hebben digitaal platform

Er bestaan veel mogelijkheden voor parlementen om van elkaar te leren als het gaat om het organiseren van burgerbetrokkenheid. Het International Parliament Engagement Network (IPEN) en het Europese Inter Pares project brachten internationale inzichten in 2025 bij elkaar. Het resultaat is een [gids met tips](#), aanbevelingen en inspiratie: ook specifiek voor petitie en burgerinitiatieven. De bevindingen zijn in lijn met de studie van Rathenau die naar een beperkter aantal landen keek. Ook dit onderzoek wijst op het belang van het definiëren van doelen. Opvallend is verder de variëteit in vormgeving. Veel landen gebruiken inmiddels digitale platforms om 'getrapte systemen' van participatie vorm te geven. Zo wordt de nodige diversiteit gecreëerd in de opvolging die parlementen aan initiatieven/signalen kunnen geven.

Staatscommissie (2018): beperking tweejaars-criterium denkbaar

De Staatscommissie Parlementair stelsel is [overwegend positief](#) over het nationale burgerinitiatief. Het stelt dat het nationale burgerinitiatief in potentie een geschikt middel is om de burgerparticipatie aan het begin van het beleidsproces vorm te geven. De staatscommissie erkent daarbij wel twee knelpunten. De eerste is dat de regels restrictief lijken uit te pakken en er maar weinig daadwerkelijk worden ingediend. De staatscommissie adviseert de termijn te verkorten van twee naar één jaar en acht een minder strikte interpretatie van het criterium bovendien wenselijk. Verder ziet de staatscommissie kansen in het combineren van het instrument met andere instrumenten om er meer uit te halen. In het bijzonder wordt gedacht aan het combineren van een burgerinitiatief met een burgerforum waardoor *“een grotere kans ontstaat dat een burgerinitiatief leidt tot brede maatschappelijke deliberatie, serieus politiek debat en uiteindelijk tot nieuw beleid of wetgeving”*.

De staatscommissie verwijst in haar advies ook naar onderzoek van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB). In haar signalement *“Over referenda en andere vormen van burgerparticipatie op nationaal niveau”* wordt ook het burgerinitiatief en de evaluatie uit 2014 besproken. Daarbij wordt in bijzonder ingegaan op het tweejaars-criterium. De ROB acht het positief dat de Kamer [periodiek het instrument evalueert](#) op dit criterium en vindt het verstandig dat het ook in een volgende evaluatie tegen het licht wordt gehouden *“met open oog voor een andere invulling ervan of geheel andere criteria voor het al dan niet ontvankelijk verklaren van burgerinitiatieven”*.

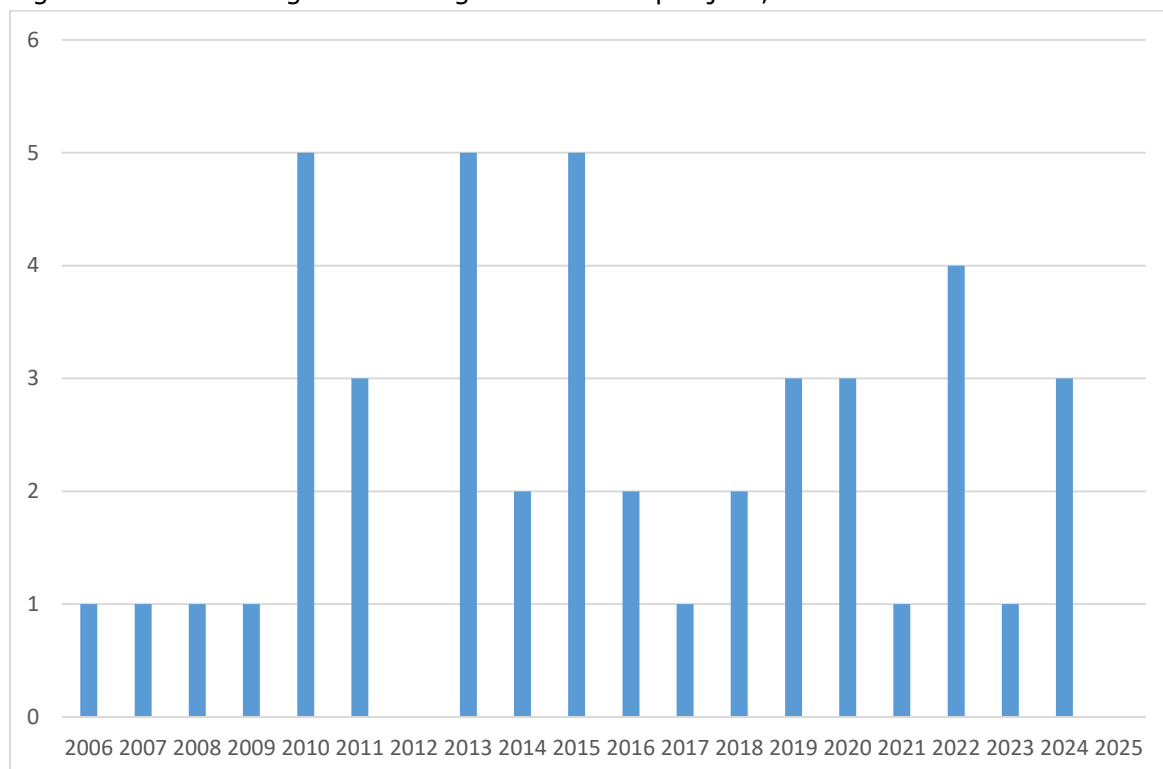
2 Parlementaire data

Sinds 2025 zijn alle ingediende burgerinitiatieven overzichtelijk bij elkaar zijn gebracht in een monitor. Deze monitor maakt het mogelijk om in beeld te brengen wat het bereik van het instrument is geweest (paragraaf 2.1), hoe het proces door initiatiefnemers doorlopen is (paragraaf 2.2) en welke relatieve impact is gerealiseerd (paragraaf 2.3).

2.1 Bereik van het burgerinitiatief

Het eerste vraagstuk ten aanzien van het gerealiseerde bereik gaat over het aantal initiatieven dat is ingediend. Bij de introductie van het instrument burgerinitiatieven werd uitgegaan van circa 30 per jaar. Die inschatting was op basis van minder strenge criteria dan er uiteindelijk kwamen en dat maakt die inschatting in feite ook meteen achterhaald. Na twintig jaar komt het aantal ingediende burgerinitiatieven uit op 44. Dat komt neer op ongeveer 2 initiatieven per jaar. De verdeling van het aantal initiatieven over de jaren volgt geen duidelijk patroon. In verreweg de meeste jaren lag het aantal burgerinitiatieven dat werd ingediend tussen de 0 en 3; in de helft van alle jaren was het er maximaal 1. Het grootste aantal burgerinitiatieven was in 2010, 2013 en in 2015: in elk van die jaren werden 5 initiatieven aangeboden.

Figuur 3: Aantal aangeboden burgerinitiatieven per jaar, 2006 - 2025

Burgerinitiatieven waarbij organisaties betrokken waren

De regels schrijven voor dat een burgerinitiatief altijd op naam van een individu (burger) wordt aangeboden. In strikt formele zin zijn daarmee *alle* burgerinitiatieven van een burger. Tegelijkertijd zie je bij een deel van de initiatieven dat er een herkenbare relatie is met belangenorganisaties. Bijvoorbeeld via emailadressen van initiatiefnemers (gekoppeld aan een belangenorganisatie), waar initiatiefnemers werkzaam zijn of via communicatie-uitingen in de media of op websites.

De *precieze rol* van een belangenorganisatie is echter niet altijd even evident. Een goed voorbeeld is het initiatief van Tros Radar. Zij namen een bestaande petitie van een burger over en zetten die om in een burgerinitiatief. Bij de behandeling voerde (ook) de burger het woord. In sommige gevallen lijkt het erop dat de belangenorganisatie vooral mede-indiener is naast een burger; in andere gevallen lijkt het initiatief geheel vanuit een organisatie te komen. Bij initiatieven waarbij *geen* duidelijk herkenbare betrokkenheid lijkt te zijn geweest van een belangenorganisatie dient verder benoemd te worden dat deze niet 100% kan worden uitgesloten. Naarmate initiatieven verder terug in de tijd hebben plaatsgevonden kan het ook lastiger worden om een mogelijke rol van een organisatie nog te achterhalen.

Tabel 2 laat zien dat bij 23 van de 44 initiatieven – iets meer dan de helft – herkenbaar een belangenorganisatie was betrokken. In 13 gevallen werd het initiatief ontvankelijk verklaard en werd er ook debat gevoerd. Wat verder opvalt is dat enkele organisaties betrokken waren bij meerdere initiatieven. Het gaat bijvoorbeeld om BNN-VARA (3), het Rode Kruis (2), de Stichting consumentenclaim (2) en de Goede Zaak (2). Verder valt op dat naast BNN-VARA ook andere organisaties uit de groep media/tv betrokken waren bij een burgerinitiatief. Tellen we die bij allemaal bij elkaar op dan was de groep 'media/tv' betrokken bij 7 van de 44 burgerinitiatieven.

Tabel 1: Burgerinitiatieven met herkenbare betrokkenheid organisatie(s)

Jaar	Naam	Organisatie	Debat
2006	Rookvrije horeca	Clean Air Nederland	Nee
2007	Bio-industrie / fout vlees	Milieudefensie	Ja
2010	Bestrijding ziekte van Lyme	Lymevereniging	Ja
2010	Nederland krijgt nieuwe energie	Diverse politieke partijen	Nee
2011	Verbod honden- en katten dierproeven	Anti dierproef coalitie	Nee
2013	Informatieplicht medische behandelingsovereenkomst	Tros Radar, n.a.v een petitie van een burger	Ja
2013	Sloop de muur sancties tegen Israël	The Rights Forum	Ja
2015	Peuro	Burgercomité-EU, Forum voor Democratie en 925.nl	Ja
2015	Een pil te veel maakt geen crimineel	BNN-VARA	Ja
2015	Teken tegen kernwapens	Pax, Rode Kruis, ASN en anderen	Ja
2015	Farao der Nederlanden	VPRO	Nee
2016	Internetpesters aangepakt	RTL5	Ja
2017	Stamceltherapie mensen met MS	Burger/patiënt in samenwerking met MS-vereniging	Nee
2018	Politiepensioenen	Politievakbonden ACP, NPB, VMHP, ANPV	Nee
2018	Eigeland voor een kinderpardon dat wél werkt	BNN-VARA	Nee
2019	EHBO in het onderwijs	Rode Kruis, Artsenorganisatie Schok en Pomp	Ja
2020	Tijd voor transparantie	Consumentenclaim, consumentenbond, vereniging woekerpolis, Stichting woekerpolis	Ja
2021	Bescherming van inheemse bijen	KRO-NCRV	Nee
2022	Opschalen in de zorg	BVNL samen met bedrijfsarts	Nee
2023	Abortus is geen misdaad	BNN-VARA, Humanistisch Verbond	Ja
2024	Afscheid van Fossiel	Triodos Bank in samenwerking met 20 andere organisaties (samen achterban van 2 miljoen)	Nee
2024	Publiek, Toegankelijk en Gratis OV	Goede Zaak	Ja
2024	Nicotinee	Consumentenclaim, Rookpreventie Jeugd, gezondheidskloof.nl, Nederlandse vereniging van artsen, Nederlandse internisten vereniging.	Ja

Burgerinitiatieven zonder herkenbare betrokkenheid organisatie

Er waren in de periode 2006-2025 in totaal 21 initiatieven waarbij *niet herkenbaar* een belangenorganisatie bij betrokken was. Over circa de helft (10) vond ook een plenair debat plaats. Een eerste observatie hierbij is dat er in sommige gevallen wel sprake lijkt te zijn van een *samenloop* van het burgerinitiatief met het oprichten van een *nieuwe* belangenorganisatie. Dat lijkt bijvoorbeeld het geval bij het burgerinitiatief 'nieuwe bevoegdheden aan de EU niet zonder referendum', bij het initiatief 'invoer van actieve donorregistratie' en bij het initiatief 'ik ben onbetaalbaar'. Het oprichten van de organisatie lijkt in deze gevallen expliciet verbonden aan het proces van het starten van een burgerinitiatief. Voor het Burgercomité-EU geldt dat het daarna nogmaals betrokken was bij het starten van een burgerinitiatief (Peuro).

Tabel 2: Burgerinitiatieven zonder herkenbare betrokkenheid organisaties

Jaar	Naam	Debat
2008	Vroeg op stap	Nee
2009	Meer plezier met minder vuurwerk	Nee
2010	Legalisatie stervenshulp	Ja
2010	Verplichting medewerking gedragskundig onderzoek	Nee
2010	Actieve donoregistratie	Nee
2011	AOW omhoog	Ja
2011	Tegen pedofielenvereniging Martijn	Nee
2013	Nieuwe bevoegdheden aan EU niet zonder referendum	Ja
2013	Erken ME	Nee
2013	Stop de overvolle klassen	Ja
2014	Stop project Buitenland nu	Nee
2014	Een dier is geen ding	Ja
2015	Ons geld	Ja
2016	Basisinkomen 2018	Nee
2019	Ik ben onbetaalbaar	Ja
2019	Stop de hondenbelasting	Ja
2020	Stop de PNVD	Nee
2020	Erken Fibromyalgie	Ja
2022	Stop chemtrails nu en weermanipulatie nu	Nee
2022	Build Back Better	Nee
2024	Bevolkingsonderzoek borstkanker	Ja

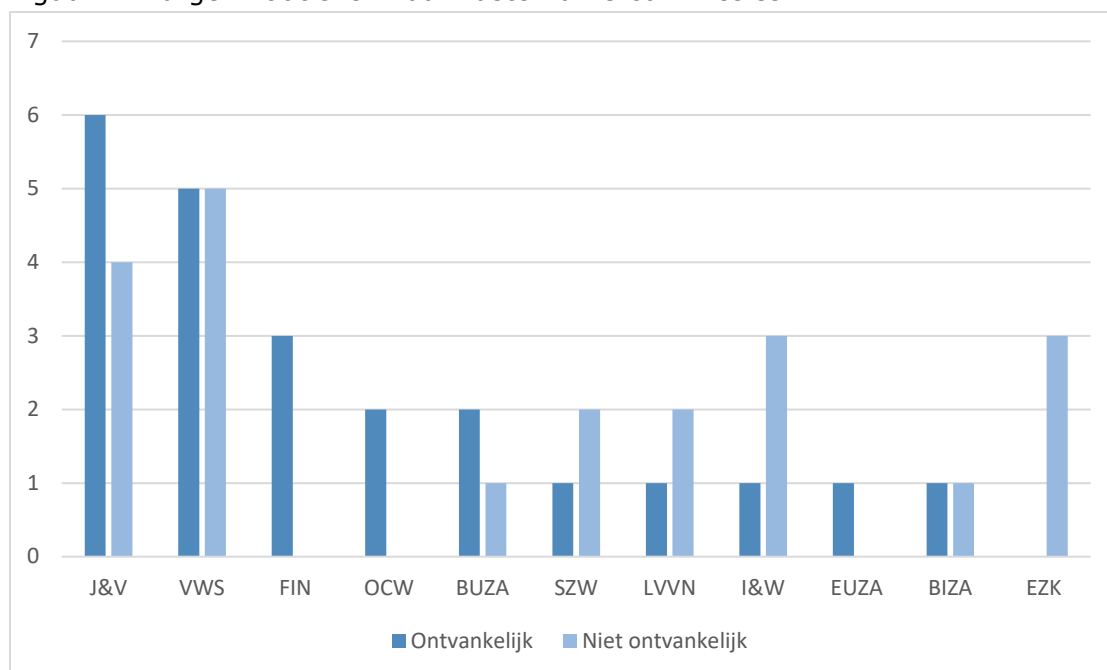
Wat opvalt bij initiatieven van burgers is dat bij een aantal bekende Nederlanders, waaronder (oud) politici, waren betrokken. Dat was bijvoorbeeld het geval bij het initiatief 'Legalisatie stervenshulp' (initiatiefgroep met o.a. Frits Bolkenstein, Jan Terlouw en Paul van Vliet) en het initiatief 'Ons Geld' (Pierre Bokma). Die betrokkenheid signaleert – zoals ook Rathenau constateerde – dat het instrument in belangrijke mate mensen bereikt die al over een relatief groot bereik beschikken. Om tot de benodigde steunbetuigingen te komen is dat een belangrijk voordeel.

Onderwerpen van burgerinitiatieven

Door te kijken naar de vaste Kamercommissies die een initiatief behandelden in een debat wordt meer duidelijk over de thema's die burgerinitiatieven beslaan. Bij de afgewezen (niet ontvankelijke) initiatieven is die link minder eenduidig. Er vond immers geen behandeling plaats. Wel worden Kamercommissies gevraagd om input te geven over ontvankelijkheid als het gaat om de toepassing van het tweejaren-criterium. Op basis hiervan is de toebedeling gemaakt. In enkele gevallen is bij meerdere commissies om input gevraagd en niet expliciet genoemd welke commissie het voortouw heeft. In die gevallen is een inschatting gemaakt op basis van het onderwerp.

Het eerste dat opvalt is dat initiatieven uiteenlopende thema's beslaan: 10 commissies behandelden een burgerinitiatief in een debat. Nog eens 1 commissie behandelde nooit een burgerinitiatief, maar was wel 3 maal betrokken bij het oordelen over de ontvankelijkheid van een initiatief. Het tweede dat opvalt is dat er ook een concentratie van onderwerpen is te zien bij de commissies Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Samen zijn deze twee commissies goed voor 45% van alle burgerinitiatieven (behandeld en afgewezen).

Figuur 4: Burgerinitiatieven naar vaste Kamercommissies

2.2 Toegankelijkheid burgerinitiatief

De belangrijkste data die beschikbaar is met betrekking tot de toegankelijkheid van de procedure gaat over initiatieven die niet-ontvankelijk zijn verklaard. Die data is terug te vinden in de verslagen. Van de 44 aangeboden burgerinitiatieven zijn er 21 niet ontvankelijk verklaard. Bestudering van de verslagen laat zien dat bij 16 van de 21 initiatieven (ruim 75%) geconstateerd wordt dat niet is voldaan aan het tweejaren-criterium. Het criterium dat daarna het meest wordt genoemd zijn de (vormvereisten ten aanzien van de) steunbetuigingen: dit komt als afwijzingsgrond 8 keer terug in de verslagen. Soms is dat in combinatie met het tweejaren-criterium. Tot slot zijn nog eens 2 initiatieven op andere criteria afgewezen.

Verder valt op dat het criterium ten aanzien van de steunbetuigingen de laatste jaren meer is aangevoerd dan in de beginjaren. Een mogelijke reden is niet direct uit de verslagen te halen. Deels kan het te maken hebben met de wijze waarop de toetsing door de CVB plaatsvindt. Soms wordt namelijk afgezien van toetsing op andere criteria als eenmaal vastgesteld is dat aan één criterium niet is voldaan. In 2010 werden bijvoorbeeld de initiatieven 'donorregistratie' en 'nieuwe energie' afgewezen op het tweejaren-criterium. Die verslagen maken expliciet dat vervolgens is afgezien van toetsing op het halen van de eisen aan steunbetuigingen.

Tabel 3: Niet ontvankelijke burgerinitiatieven en aangevoerde reden

Burgerinitiatief	Jaar	Reden*	Kamerstuk
Afscheid fossiel	2024	1, 2	36 615 nr. 7
Opschalen in de zorg	2022	1, 2	36 253 nr. 2
Build Back Better	2022	1	36 253 nr. 1
Stop chemtrails nu en weermanipulatie nu	2022	2	35 977 nr. 11
Bescherming van inheemse bijen	2021	1,2	35 977 nr. 3
Stop de PNVD	2020	2	35 586 nr. 3
Eigeland voor een kinderpardon dat wél werkt	2018	1	35 035 nr. 7
Politiepensioenen	2018	1	34 790 nr. 7
Stamceltherapie voor mensen met MS in Nederland	2017	2	34 790 nr. 4
Basisinkomen 2018	2016	1	34 564 nr. 3
Farao der Nederlanden	2015	3	34 307 nr. 17
Stop project Buitenland nu	2014	1, 2	34 028 nr. 15
Erken ME	2013	1	33 758 nr. 21
Nee tegen de pedofielenvereniging Martijn	2011	1, 2	33 030 nr. 5
Verbod op honden- en katten dierproeven	2011	1	32 513 nr. 51
Invoer van actieve donorregistratie	2010	1	32 513 nr. 35
Nederland krijgt Nieuwe Energie	2010	1	32 513 nr. 36
Onttrekking TBS, voorkoming	2010	3	32 513 nr. 17
Vuurwerkverbod	2009	1	31 756 nr. 44
Vroeg op stap	2008	1	31 260 nr. 46
Rookvrije horeca	2006	1	30 335 nr. 47

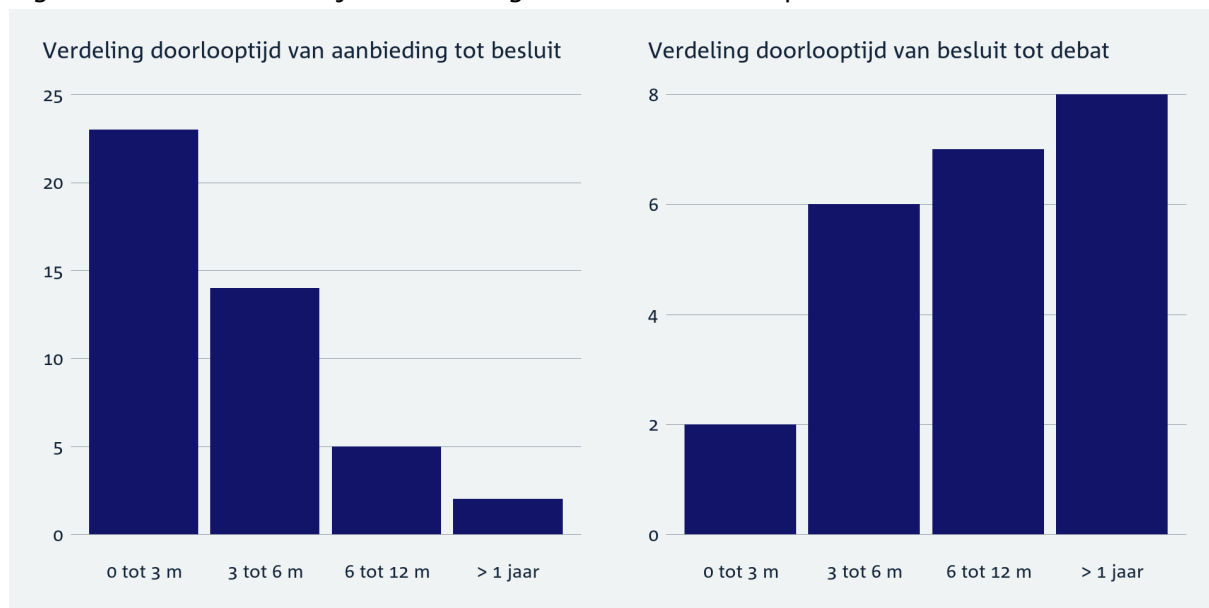
* 1 = Tweejaars-criterium, 2 = steunbetuigingen, 3 = overig

Verschillen in doorlooptijd

Over de gehele periode besloot de Kamer in de helft van de gevallen binnen drie maanden na aanbieding over de ontvankelijkheid van een initiatief. In ruim 80% van de gevallen gebeurde dat binnen een half jaar. In één geval duurde het langer dan één jaar. Na het besluit over de ontvankelijkheid kan het nog even duren voordat het debat plaatsvindt. Bij één op de drie gevallen duurde dat langer dan een jaar. In belangrijke mate lijkt dit ook aan externe factoren toe te schrijven. Denk bijvoorbeeld aan de coronacrisis of aan initiatieven die samenvielen met een kabinetswissel. Bij een initiatief duurde het 4 jaar voordat het tot een debat kwam. Dit had als reden dat de Kamer eerste de Gezondheidsraad om advies over het initiatief vroeg.

In 2021 is het Reglement van Orde herzien en is er een maximale behandeltermijn opgenomen. Kijkend naar initiatieven die sindsdien zijn ingediend valt op dat ze binnen die termijn zijn behandeld.

Figuur 5: Behandeltermijnen van burgerinitiatieven in de periode 2006-2025

Geen data (meer) over potentieel geïnteresseerden

Het aanbieden van het initiatief aan de Kamer markeert een belangrijke mijlpaal. Vanuit het perspectief van de initiatiefnemer is er dan al een traject afgelegd om de benodigde steun te verzamelen. De rol van de Kamer in dat voortraject is minder formeel en minder zichtbaar. Zoals de evaluatie uit 2014 reeds aanstipt bestaat er de mogelijkheid om in die fase in contact te treden met de Kamer om advies in te winnen. Bijvoorbeeld om meer inzicht te verschaffen in hoe het tweejaren-criterium van toepassing is. De evaluatie uit 2014 liet zien dat regelmatig gebruik gemaakt werd om al in deze fase in contact te treden met de Kamer; zo'n 10 keer per jaar.

Bij navraag voor deze evaluatie bleken dergelijke gegevens over informatievragen niet meer beschikbaar. Op basis van andere databronnen is het wel mogelijk om een beeld te krijgen van de grotere doelgroep die schuilt achter daadwerkelijk aangeboden burgerinitiatieven. Kijken we bijvoorbeeld naar de website petities.nl dan zijn er in totaal 52 petitie's die de grens van 40.000 hebben behaald en nog eens 29 petitie's in de bandbreedte tussen de 30 en 40 duizend⁶. Slechts een handvol daarvan is te herkennen als een aangeboden burgerinitiatief. Een belangrijke verdere kanttekening bij deze genoemde aantallen is dat de praktijk laat zien dat steunbetuigingen ook via andere kanalen (zoals eigen websites) worden verzameld.

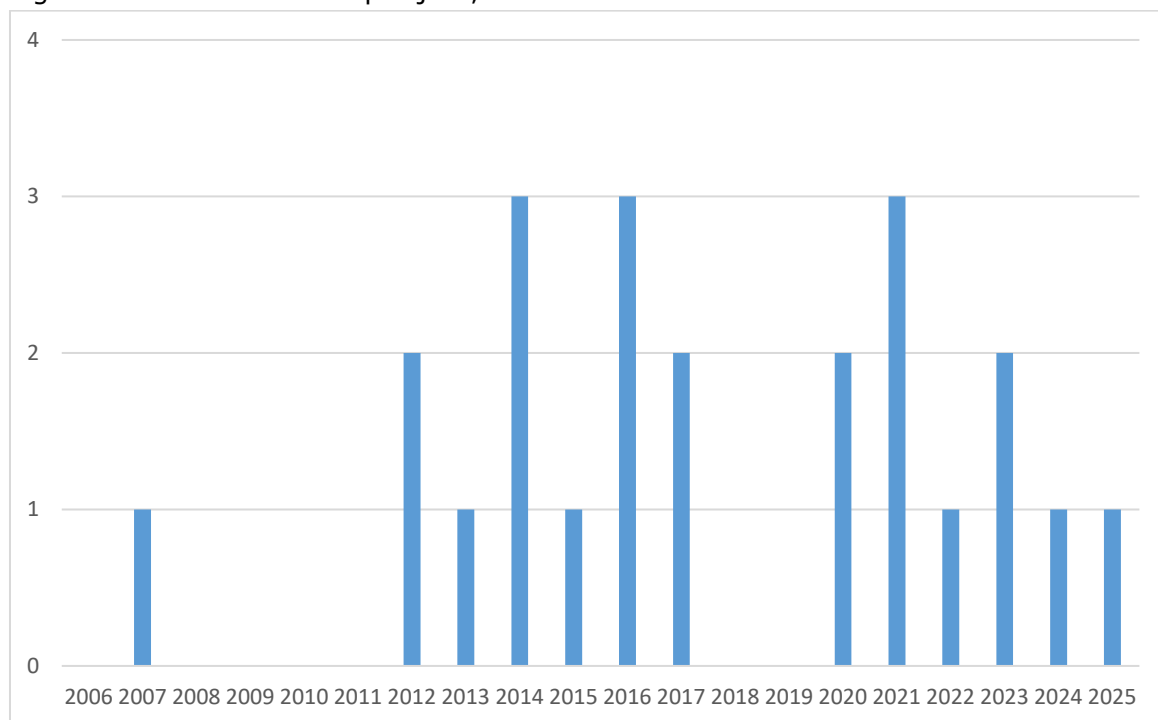
Het kan voor de Kamer relevant zijn om te weten waarom mensen wel steun verzamelen voor hun initiatief maar zich uiteindelijk niet melden voor een burgerinitiatief. Om hier meer zicht op te krijgen is in het kader van deze evaluatie ook een enquête uitgezet onder een groep petitieaanbieders.

⁶ Deze petitie's beslaan de gehele periode sinds het platform bestaat (sinds 2004).

2.3 Relatieve impact burgerinitiatief

De meest zichtbare impact die het instrument burgerinitiatief heeft is de beïnvloeding van de Kameragenda. In de periode 2006-2025 werden 23 Burgerinitiatieven ontvankelijk verklaard. Daarna volgde in alle gevallen ook een plenair debat. Gemiddeld genomen vond er daarmee jaarlijks 1 debat plaats. Net als bij het aantal indieningen zit er niet een duidelijk patroon in de wijze waarop die over de jaren verdeeld zijn. De uitzondering is de periode 2006-2011. In die eerste zes jaar vond maar 1 debat plaats. Dat is mogelijk toe te schrijven aan de opstartfase van het instrument. In drie jaren (2014, 2016 en 2021) vonden drie debatten plaats.

Figuur 6: Aantal debatten per jaar, 2006 - 2025

De relatief lage frequentie waarmee debatten plaatsvinden kan vragen oproepen over de inbedding van het instrument in het parlementaire werk en daarmee de impact die uit het instrument wordt gehaald. In de praktijk komen met deze lage frequentie namelijk maar weinig Kamerleden in aanraking met een burgerinitiatief. Deze vraag is in de enquête (hoofdstuk 3) voorgelegd aan Kamerleden.

Kameruitspraken via (aangenomen) moties

Zoals in de evaluatie van 2014 is beschreven hebben initiatiefnemers recht op een Kameruitspraak over hun initiatief. Dat gebeurt in belangrijke mate via moties. Moties worden vrijwel standaard ingediend bij burgerinitiatieven, maar er wordt er niet altijd eentje aangenomen. Bij 17 burgerinitiatieven werd ten minste 1 motie aangenomen, bij 5 burgerinitiatieven werd er geen motie aangenomen. De laatste keer dat er geen motie werd aangenomen was in 2019. Daarbij is het van belang om op te merken dat ook

wanneer een motie wordt ingediend en deze niet wordt aangenomen, dit ook een uitspraak van de Kamer is.

Als er een motie wordt aangenomen zet dat vaak een vervolgactie in gang. In een deel zie je bijvoorbeeld dat die vervolgstap neerkomt op een vorm van een nader onderzoek. Zo riep de Kamer bij het burgerinitiatief Nicotinee op om onderzoek te doen naar een verbod op de verkoop van nicotinehoudende producten aan mensen geboren op of na 1 januari 2012. De Kamer riep naar aanleiding van het burgerinitiatief 'Erken Fibromyalgie' de minister op om de Gezondheidsraad advies te vragen. In een aantal gevallen geeft de Kamer ook een opdracht mee aan de minister om met voorstellen te komen. Zo riep de Kamer n.a.v. het burgerinitiatief 'Tijd voor transparantie' de minister op om met voorstellen te komen om "de transparantie van financiële producten, waaronder beleggingsverzekeringen, in de toekomst te verbeteren".

Tabel 4: Ingediende en aangenomen moties bij burgerinitiatieven

Burgerinitiatief	Ingediend	Aangenomen	Kamerdossier
Publiek, Toegankelijk en Gratis OV	11	3	36683
Nicotinee	13	9	36594
Bevolkingsonderzoek borstkanker	6	4	36376
Abortus is geen misdaad	3	1	36326
Tijd voor Transparantie	1	1	35862
Erken Fibromyalgie	6	6	35826
Stop de Hondenbelasting	2	1	35569
EHBO in het onderwijs	1	1	35565
Ik ben onbetaalbaar	3	0	35484
Internetpesters aangepakt	2	2	34602
Een dier is geen ding	3	2	34437
Een pil teveel maakt geen crimineel	5	0	34433
Teken tegen kernwapens	14	4	34419
Peuro	2	1	34387
Ons Geld	13	3	34346
Schriftelijke informatieplicht	1	1	33898
Ziekte van Lyme	1	1	33897
Stop de overvolle klassen	4	0	33887
Geen EU-bevoegdhedenoverdracht zonder referendum	12	2	33848
Sloop de muur, sancties tegen Israël	7	0	33417
AOW Omhoog	1	0	33142
Legalisatie stervenshulp	4	1	33026
Bioindustrie / Stop fout vlees	onbekend	onbekend	onbekend

Kamerleden of hun fracties kunnen initiatieven ook op andere manieren omarmen. Een voorbeeld is dat ze initiatiefwetgeving in gang zetten. Dat gebeurde bijvoorbeeld op dossiers rondom actieve donorregistratie, legalisatie van stervenshulp en het vuurwerkverbod. Meer impliciet kunnen partijen het omarmen en opnemen in (latere) verkiezingsprogramma's. Voor al deze voorbeelden geldt dat - zeker naarmate de tijd verstreekt - het lastig is om een direct verband tussen een burgerinitiatief en ontwikkelingen op een bepaald dossier te kunnen leggen.

Ook niet ontvankelijke initiatieven kunnen impact hebben

De vorige evaluatie benoemde al dat het niet ontvankelijk verklaren niet betekent dat er geen vervolg aan wordt gegeven. In elk geval tot 2020 werd in het behandelvoorstel vaak expliciet voorgesteld aan de voortouwcommissie om de initiatiefnemers uit te nodigen voor een gesprek. Sinds 2020 wordt dat niet altijd meer expliciet in het verslag opgenomen. Een dergelijk voorstel kan na 2020 bij 1 van de 6 initiatieven in het verslag worden teruggevonden. Daarmee is niet meteen gezegd dat er geen gesprekken met de initiatiefnemers hebben plaatsgevonden. Daartoe zou een commissie immers alsnog kunnen besluiten zodra het besluit over de ontvankelijkheid terugkomt op de procedurevergadering van de betreffende vaste Kamercommissie⁷.

Een voorbeeld van de impact die ten gevolge van zo'n nader gesprek kan ontstaan is het initiatief 'Stamceltherapie voor mensen met MS in Nederland'. Het initiatief werd niet ontvankelijk verklaard, wel volgde een gesprek met MS Vereniging Nederland en Stichting Op de Been. Dit resulteerde ook in een verzoek namens de MS-verenigingen m.b.t. financiering onderzoek naar stamceltherapie. Sindsdien lijkt het onderwerp ook vaker terug te komen binnen de commissie.

Impact burgerinitiatief is relatief t.o.v. andere burgerinspraak

Net zoals een afgewezen (niet-ontvankelijk) burgerinitiatief kan leiden tot invloed op de Kameragenda geldt dat ook voor andere kanalen en instrumenten die burgers tot hun beschikking hebben. Er zijn zowel algemene kanalen die burgers kunnen gebruiken als meer formele kanalen. Figuur 4 geeft hier een opsomming van.

Figuur 7: illustratie van potentiële kanalen voor burgers

Kanaal	Toelichting
Algemeen	
Persoonlijk contact (of per mail)	Burgers kunnen, bijvoorbeeld via mail, persoonlijk in contact treden met Kamerleden
Social media	Burgers kunnen ideeën zichtbaar maken of direct Kamerleden aanspreken of op ze reageren.
Klassieke media	Burgers kunnen via de media ook de politiek bereiken. De media licht perspectieven van burgers uit.
Belangenvereniging	Burgers kunnen via aansluiting bij of aanschrijving van belangenverenigingen zaken aankaarten
Formele inspraak	
Brief commissie	Burgers kunnen brieven schrijven aan commissies die daarmee automatisch op de procedurevergadering verschijnen.
Verzoekschriften of klachten	Directe signalen aan Kamer, ministeries, uitvoeringsorganisaties of Ombudsman.
Petities	Formele procedure voor een signaal met fysieke aanbieding aan een vaste Kamercommissie.
Burgerinitiatief	Formele procedure met bespreking door Tweede Kamer in een debat met aanwezigheid van de verantwoordelijk bewindspersoon.
Consultaties	Vaak via uitvoerende macht in de vorm van internetconsultatie, inspraakmomenten of burgerberaden

⁷ Bij wijze van steekproef is hiernaar gekeken: bij in elk geval één initiatief blijkt wel een uitnodiging uit te zijn gegaan waar de initiatiefnemer besloot niet op in te gaan.

Van de meer formele kanalen zijn petitieaanbiedingen relevant om uit te lichten. Aan een petitieaanbieding zijn nauwelijks formele eisen verbonden en vanuit een petitie met veel steunbetuigingen kan een belangrijke signaalwerking uitgaan. In tegenstelling tot burgerinitiatieven lijkt er de afgelopen jaren wel een stijgende trend in het aantal aanbiedingen van petities. Bij wijze van steekproef is gekeken naar de opvolging die aan petitieaanbiedingen wordt gegeven. Er zijn diverse voorbeelden te vinden van petities die resulteren in een vervolgactie door de Kamer. Het meest komt daarbij voor dat om een kabinetsreactie wordt gevraagd⁸.

⁸ Ook op brieven van burgers of organisaties vragen commissies soms om een kabinetsreactie.

3 Resultaten enquête

De hoofdstukken over de ontstaansgeschiedenis van het burgerinitiatief en de data-analyse geven inzicht in hoe het instrument heeft gefunctioneerd de afgelopen 20 jaar. Het schetst het beeld van een selectief instrument waar in algemene zin positief tegenaan wordt gekeken. Als rode draad komt de restrictieve werking van het tweejaars-criterium naar voren. Tot nu toe gaven evaluaties echter geen aanleiding tot aanpassingen. Eerder onderzoek en de data analyse wijzen verder ook op de restrictieve werking van gestelde eisen aan steunbetuigingen.

Om deze inzichten te verdiepen is via een interne enquêtes input gevraagd aan initiatiefnemers, petitieaanbieders en Kamerleden. Petitiesaanbieders zijn gevraagd naar hun afwegingen om *niet* voor een burgerinitiatief te kiezen.

3.1 Enquête onder initiatiefnemers van burgerinitiatieven

Voor de evaluatie van het Kamerinstrument burgerinitiatief zijn indieners van burgerinitiatieven benaderd met een vragenlijst. Daarbij is om praktische redenen gekozen om initiatiefnemers van de afgelopen 10 jaar aan te schrijven.⁹ Het gaat om zowel initiatieven die ontvankelijk als die niet ontvankelijk werden verklaard. Op basis van deze eerste aanschrijving is het gelukt om met 10 initiatiefnemers in contact te komen.¹⁰ De resultaten hieronder zijn gebaseerd op reacties van negen initiatiefnemers die de vragenlijst uiteindelijk hebben ingevuld. Daarmee hebben de resultaten van de enquête vooral een kwalitatief karakter.

Waarom kiezen voor een burgerinitiatief?

Uit de resultaten van de vragenlijst blijkt dat de keuze voor het burgerinitiatief vaak samenhangt met de zwaarte van het instrument. Het burgerinitiatief verplicht de Kamer tot een concrete actie (uitspraak) en wordt daardoor gezien als een krachtiger middel om een onderwerp op de politieke agenda te krijgen. Daarnaast geven de respondenten aan dat het burgerinitiatief meer aandacht genereert dan bijvoorbeeld petities, die als vrijblijvender worden beschouwd. Deze factoren maakten dat twee derde van de respondenten al (vrijwel) aan het begin besloot te kiezen voor een burgerinitiatief in plaats van een ander instrument. Voor een derde van de respondenten gold dat zij pas later in het proces voor het burgerinitiatief kozen.

Verzamelen steunbetuigingen en knelpunten

Voor het vergaren van steun werkte iets meer dan de helft van de respondenten samen binnen een organisatie; iets minder dan de helft deed dit (grotendeels) alleen. Dit sluit ongeveer aan bij de verhouding die naar voren komt uit de data-analyse. De wijze

⁹ De privacyverklaring schrijft voor dat persoonsgegevens uiterlijk 10 jaar worden bewaard. Daarnaast bleek registratie niet altijd volledig of waren contactgegevens verouderd. Bovendien geldt dat het steeds lastiger wordt om relevante inzichten op te halen onder respondenten naarmate verder terug wordt gegaan in de tijd.

¹⁰ Onder hen bevonden zich ook de drie burgerinitiatiefnemers die aanwezig waren bij het rondetafelgesprek van de commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven van donderdag 16 april 2026.

waarop initiatiefnemers steun vergaren verschilt. Het meest ingezette kanaal is een eigen website door één op de drie initiatiefnemers. Daarna volgen de inzet van een petitieplatform, een combinatie van zowel een eigen website als een petitieplatform en via andere kanalen, zoals nieuwsbrieven en evenementen (allemaal circa 20%). Als doorslaggevende factoren bij het verkrijgen van steun worden genoemd: radio- en televisieoptredens, media-aandacht, verspreiding via sociale media en het inschakelen van personen met een grote achterban.

Bij het verzamelen van steunbetuigingen werd veelvuldig gewezen op de omvang van de vereiste persoonsgegevens van de benodigde gegevens. Deze hoeveelheid gegevens werpt bovendien een extra drempel op wanneer initiatiefnemers niet vanaf het begin van deze eisen op de hoogte waren en/of ook geen contact hierover zocht met de commissie CVB. De enquête laat zien dat circa een derde pas later in het proces koos voor een burgerinitiatief. Eveneens een derde legt ook pas later in het proces contact met de Tweede Kamer (o.a. commissie CVB). Respondenten wijzen erop dat een petitieplatform niet standaard de benodigde gegevens verzamelt, waardoor extra handelingen nodig zijn om aan de eisen van het burgerinitiatief te voldoen. Gezien de grotere afhankelijkheid van individuele burgers van dergelijke platforms lijken de eisen met betrekking tot de steunbetuigingen hen disproportioneel te raken.

Meer in het algemeen geven initiatiefnemers een duidelijk signaal af dat de vereisten van naam, geboortedatum, nationaliteit en adres, alsmede een handtekening van ondertekenaars als vergaand wordt ervaren. De hoeveelheid gegevens, in combinatie met de privacygevoeligheid van deze gegevens, wordt door de respondenten genoemd als een drempel voor ondertekenaars. Burgers zijn in ogen van initiatiefnemers (begrijpelijk) terughoudend om dergelijke privacy gevoelige gegevens te delen, in het bijzonder met andere (onbekende) burgers.

Knelpunten tweejaars-criterium

Over het tweejaars-criterium lopen de meningen uiteen: een deel ervaart het criterium niet als een obstakel. Tegelijkertijd bestaat er vanuit een ander deel kritiek, voornamelijk wanneer het initiatief niet-ontvankelijk werd verklaard. Hoewel er in principe begrip is voor de gedachte achter dit criterium, wordt het tegelijkertijd als complex en vergaand ervaren. In dat verband wordt erop gewezen dat, gezien de hoeveelheid en verscheidenheid aan debatten in de Tweede Kamer, het criterium het relatief eenvoudig maakt om een burgerinitiatief niet-ontvankelijk te verklaren. Ook bestaat er onbegrip over het feit dat een onderwerp niet opnieuw in de Kamer mag worden behandeld in het kader van een burgerinitiatief. Soms verschilt men van mening of het onderwerp nu echt *serieus* aan de orde is geweest en niet slechts oppervlakkig en in algemene zin. Soms ervaren initiatiefnemers ook dat zij een andere invalshoek beogen dan de wijze waarop het eerder in de Kamer aan bod is gekomen.

Tevredenheid en overwegen alternatieven

Terugkijkend op hun burgerinitiatieven zijn de respondenten doorgaans positief over de gegenereerde maatschappelijke en politieke aandacht voor het onderwerp dat zij hebben

aangekaart. Wel wordt meermaals aangegeven dat er teleurstelling bestaat over de opvolging. Over wat er nadien gebeurt worden initiatiefnemers in hun ogen vaak onvoldoende geïnformeerd. Dit relateert aan de observatie in het hoofdstuk data-analyse dat veel 'opvolging' eruit bestaat dat er nader onderzoek plaatsvindt. Initiatiefnemers wijzen ook op de hoeveelheid inspanning die het indienen van een burgerinitiatief kost in verhouding tot wat het uiteindelijk oplevert.

De combinatie van een grote inspanning, teleurstelling over niet-ontvankelijk verklaren en relatief beperkte opvolging leidt ertoe dat 'slechts' een krappe meerderheid (56%) aangeeft met de kennis van nu opnieuw een burgerinitiatief te starten. Wel geven respondenten aan het proces persoonlijk als positief, leerzaam en zinvol te hebben ervaren. Van de respondenten geeft 44% aan met de kennis van nu alternatieven te overwegen (zoals een petitieaanbieding) en zou meer dan de helft, namelijk 67% het burgerinitiatief aanbevelen aan anderen.

Toegevoegde waarde digitaal platform

In het kader van eventuele aanpassingen is respondenten gevraagd naar hun mening over het gebruik van een digitaal platform. Een ruime meerderheid (78%) ziet een meerwaarde in een door de Tweede Kamer beheerd platform. Daarbij wordt aangegeven dat dit zou zorgen voor overzicht, duidelijkheid over waar informatie over burgerinitiatieven te vinden is en een verlaging van de drempel voor het starten van een burgerinitiatief. In het bijzonder zou het helpen bij het verzamelen van de persoonsgegevens die voor steunbetuigingen worden vereist. De twee respondenten (22%) die geen meerwaarde zien in een platform zijn organisaties die het proces zelf goed overzien. Uit de toelichting blijkt echter dat ook zij aangeven dat een platform met name voor burgers een toegevoegde waarde kan hebben.

Als voorwaarde voor een succesvol digitaal platform noemen respondenten dat het overzichtelijk en gebruiksvriendelijk moet zijn. Dit betekent dat het platform een helder overzicht moet bieden van de stappen voor het indienen van een burgerinitiatief, voor eenieder goed toegankelijk moet zijn en dat eenvoudig contact mogelijk moet zijn bij vragen. Als mogelijke valkuil wordt genoemd dat het platform te veel gebruikers kan aantrekken, waaronder personen die niet volledig overzien welke inzet en tijdsinvestering het proces vereist. Ook wordt gewezen op het belang van gegevensbescherming bij het gebruik van een dergelijk digitaal systeem.

3.2 Enquête onder petitieaanbieders

Voor de evaluatie van het Kamerinstrument burgerinitiatief zijn vijftien petitieaanbieders benaderd om een vragenlijst in te vullen, met als doel meer inzicht te verkrijgen in de overwegingen om niet te kiezen voor burgerinitiatief. Bij de selectie van de petitieaanbieders is specifiek gekeken naar indieners die ook steunbetuigingen voor hun petitie hebben verzameld¹¹. Anders dan bij de initiatiefnemers van burgerinitiatieven is hierbij minder ver terug gegaan in de tijd, maximaal 2 jaar. Uiteindelijk vulden zeven

¹¹ Onder hen bevonden zich ook de twee petitieaanbieders die aanwezig waren bij het rondetafelgesprek van de commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven van donderdag 16 april 2026.

mensen de enquête in. Net als bij de enquête onder initiatiefnemers van burgerinitiatieven geven de resultaten vooral een kwalitatief beeld.

Bekendheid met burgerinitiatief

Alle respondenten waren op de hoogte van de mogelijkheden voor een eventueel burgerinitiatief, en een ruime meerderheid geeft aan dit instrument ook als alternatief te hebben overwogen. De informatievoorziening m.b.t. de keuzes die er zijn om een signaal af te geven aan de Tweede Kamer wordt als helder ervaren. Enkele noemen daarbij ook het prettige contact die ze met de griffie hierover hadden. Tegelijkertijd laat de enquête zien dat informatievoorziening vanuit de Tweede Kamer niet het enige relevante informatiekanaal is. Een ruime meerderheid wist van de mogelijkheid van een petitieaanbieding vooral via andere wegen (bijvoorbeeld: nieuws, andere websites, persoonlijke contacten).

Hoewel een burgerinitiatief door een meerderheid werd overwogen, kwamen de meeste respondenten snel tot de keuze voor een petitieaanbieding. Ruim 85% geeft aan al voor het starten van de petitie die keuze te hebben gemaakt. Voor een belangrijk deel lijkt dat toe te schrijven aan een (juiste) interpretatie van de gehanteerde criteria. Zo ging één petitie over een reeds/recent aangenomen wet en een andere over het belastingplan. Voor het deel waar de keuze later werd gemaakt wijzen de respondenten op de drempels met betrekking tot de steunbetuigingen. Voor één respondent bleek het verkrijgen van de benodigde steun niet haalbaar, de ander liep tegen het technische probleem dat niet de juiste gegevens waren verzameld.

Verzamelen steunbetuigingen

Het grootste deel van de respondenten (57%) gaf aan tussen de 10.000 en 40.000 steunbetuigingen te hebben verzameld. Eén respondent verzamelde tussen de 100 en 1.000 steunbetuigingen, één tussen de 1.000 en 10.000 en één meer dan 40.000. Het merendeel van de petitieaanbieders maakt bij het vergaren van steunbetuigingen gebruik van een petitieplatform om hun petitie te verspreiden (43%). Nog eens 30% gebruikte een combinatie van kanalen, waaronder ook een petitieplatform.

Op basis van deze relatief kleine steekproef is het niet mogelijk duidelijke conclusies te trekken voor de grotere groep petitieaanbieders. Het wijst echter wel op een potentiële kwetsbaarheid. In die gevallen waarin petitieplatformen erin slagen om (op papier) de benodigde steun op te halen er nog een extra drempel dient te worden overwonnen. Tegen die achtergrond is het goed om op te werpen dat ook de eigenaar van het platform hierop heeft gewezen (in de vorm van een petitie) die ook door meerdere initiatiefnemers van burgerinitiatieven is ondertekend.

Terugblik op ervaring

Uit de enquête blijkt dat de respondenten tevreden zijn met hun keuze voor een petitieaanbieding. Zij voelen zich gehoord door de aanwezigheid van Kamerleden en de pers. Tegelijkertijd geven twee respondenten aan dat als dat mogelijk was geweest, zij liever hadden gekozen voor een burgerinitiatief. Een reden hiervoor is dat het aanbieden

wordt gezien als een eenmalig (foto)moment, waarna weinig vervolg aan het onderwerp wordt gegeven. Het merendeel van de respondenten (71%) geeft dan ook aan met de kennis van nu een burgerinitiatief te overwegen.

3.3 Enquête onder Kamerleden

Met een frequentie van ongeveer 1 plenair behandeld burgerinitiatief per jaar en een periodiek veranderende samenstelling van de Kamer is de groep Kamerleden die er de afgelopen 5 jaar mee in aanraking kwam niet groot. Het gaat om een groep van zo'n 24 Kamerleden waarvan een handjevol er meerdere meemaakte. Deze groep is benaderd met vragen over hoe zij terugblikten op de behandeling. 7 Kamerleden hebben op de enquête gereageerd, waarvan 5 (een deel van) de vragen hebben beantwoord. Dit maakt dat de resultaten een beperkt maar indicatief beeld geven van de ervaringen van Kamerleden met het burgerinitiatief.

Uit de reacties van de Kamerleden komt een aantal punten naar voren. Het burgerinitiatief wordt overwegend positief beoordeeld. Uit de antwoorden blijkt dat het burgerinitiatief wordt gezien als een belangrijk middel voor burgers om onderbelichte onderwerpen onder de aandacht te brengen en op de agenda van de Kamer te zetten. Daarbij geven enkele Kamerleden aan dat het instrument naar hun mening in de eerste plaats bedoeld is voor burgers zelf, en minder voor organisaties.

Het feit dat in de afgelopen tien jaar gemiddeld slechts één burgerinitiatief per jaar plenair is behandeld, wordt door de Kamerleden niet als problematisch gezien. Volgens hen maken de vereisten het burgerinitiatief juist tot een uniek instrument, waardoor de waarde van de behandeling, wanneer deze plaatsvindt, groter is. Hoewel de griffie volgens de Kamerleden goed zorgt voor verwachtingsmanagement richting indieners, wordt ook opgemerkt dat het wenselijk is hen beter op de hoogte te houden van de opvolging na behandeling van het burgerinitiatief.

3.4 Rondetafelgesprek

Op 16 april 2026 hield de commissie voor de Verzoekschriften en Burgerinitiatieven een rondetafelgesprek waarin 3 initiatiefnemers van burgerinitiatieven en 2 petitieaanbieders aan het woord kwamen. Het gesprek sloot af met de reflectie van twee wetenschappers.

Het gesprek raakte aan vrijwel alle punten die in deze evaluatie aan bod komen en biedt een goede inkijk in het functioneren van het instrument. Een belangrijke rode draad door het gesprek waren de eisen aan het verzamelen van steunbetuigingen. Hier zit een duidelijk knelpunt – in het bijzonder voor 'gewone burgers' – om het proces succesvol te kunnen doorlopen. Het gesprek schetst dat een platform in eigen beheer van de Kamer diverse mogelijkheden biedt om dat knelpunt te adresseren. Er zijn daarbij tegelijkertijd ook beperkingen: een platform in zichzelf zal niet alles oplossen. Het gaat ook om het hebben van helderheid over doelen, het managen van verwachtingen en het goed en zichtbaar gebruiken van burgerinspraak in het parlementaire proces.

Een belangrijk tweede punt is de opvolging van burgerinitiatieven. De wijze waarop opvolging wordt gegeven zou door de Kamer beter uitgelicht en gemonitord kunnen worden. Er is niet een centrale plek waar de voortgang wordt bijgehouden en initiatiefnemers worden er niet proactief over geïnformeerd. Een initiatiefnemer moest zelf vernemen dat haar debat was ingepland. Het punt van opvolging geldt ook voor petitieaanbiedingen: deze zouden mogelijk ook beter en meer zichtbaar kunnen worden betrokken in het parlementaire werk.

4 Conclusies

In deze evaluatie is het Kamerinstrument burgerinitiatief na ruim tien jaar weer tegen het licht gehouden. De bevindingen tonen ten opzichte van eerdere evaluaties een belangrijke mate van continuïteit. Al sinds de eerste evaluatie ligt er bijvoorbeeld een sterke focus op de rol van het tweejaren-criterium. Ook in andere onderzoeken wordt opgeroepen om kritisch naar dit criterium te kijken. De Staatcommissie parlementair stelsel ging zelfs verder en beval de Tweede Kamer aan om het criterium in te korten (naar één jaar) en ook minder strikt toe te passen.

Deze evaluatie brengt ook een punt naar de voorgrond dat bij de allereerste evaluatie al naar voren kwam. In die eerste evaluatie van 2008 ging het om het proces van (schriftelijke) steunbetuigingen dat slecht werkbaar was en bij de tijd werd gebracht door digitale steunbetuigingen mogelijk te maken. In de twee evaluaties daarna kwam het niet meer aan de orde. Het Rathenau rapport, ontwikkelingen in landen om ons heen en bevindingen uit deze evaluatie leggen wederom die vraag op tafel: dient het instrument middels een digitaal platform weer bij de tijd te worden gebracht?

Expliciteer doelen, bepaal dan richting

Om de vraag over de wenselijkheid van aanpassingen te beantwoorden is het allereerst van belang dat de Kamer expliciet maakt *wat* het wenst te bereiken met het burgerinitiatief. Hoe kijkt de Kamer aan tegen het gerealiseerde bereik, de ervaren toegankelijkheid door initiatiefnemers en de relatieve impact die het instrument oplevert? Het overkoepelend beeld is dat het burgerinitiatief is vormgegeven als een relatief selectief instrument dat – ook *mede door die selectiviteit* – als bijzonder en als waardevol wordt beschouwd. Dat geldt zowel in de ogen van de Kamerleden als van (potentiële) initiatiefnemers. Initiatiefnemers lopen in de praktijk evenwel tegen knelpunten aan: een deel zit in de wijze waarop ontvankelijkheidscriteria in de praktijk uitpakken, een ander deel in communicatie en beperkte zichtbaarheid van de opvolging van initiatieven na de behandeling. Ook concludeert een substantieel deel alles overwegend dat de (relatieve) impact niet opwoog tegen de geleverde inspanningen.

Op de achtergrond spelen voor de Kamer allerlei dilemma's. Zo garandeert een hoge mate van selectiviteit *enerzijds* de bijzondere status van een burgerinitiatief en de uitvoerbaarheid aan de kant van de Kamer. *Anderzijds* begrenst deze selectiviteit ook de mogelijkheden voor burgers om zich (vaker) te laten horen en meer betrokkenheid met de politiek te laten zien. Een centraal aandachtspunt is dan ook wat de Kamer wenselijk en haalbaar acht met betrekking tot de *ruimte* die het biedt voor burgerinitiatieven. Veranderingen die het instrument toegankelijker maken zullen waarschijnlijk leiden tot meer initiatieven om te behandelen¹² en daarvoor moet de Kamer wel bereid zijn om daar ruimte, tijd en capaciteit voor te reserveren.

¹² Burgerinitiatieven zijn bovendien onvoorspelbaar waardoor er naast rustigere ook drukker jaren zullen zijn. Met de huidige, relatief strenge criteria lag het maximale aantal dat werd ingediend op 5. Dat kwam in drie jaren voor. Aannemelijk is dat dergelijke 'pieken' vaker zullen voorkomen en mogelijk ook hoger komen te liggen

Het stellen van duidelijke doelen en ambities is een randvoorwaarde om vervolgstappen in een bepaalde richting te zetten. Als er eenmaal doelen zijn geformuleerd wordt ook duidelijker hoe daar – via gerichte aanpassingen – op kan worden gestuurd. Daarnaast maken expliciete doelen het ook mogelijk om in latere evaluaties scherper te kijken naar doelbereik en om daar aanbevelingen over te doen. Bij het bepalen van eventuele vervolgstappen liggen twee grote vraagstukken op tafel. Die gaan over de wenselijkheid van een digitaal platform en de wenselijkheid van aanpassingen aan het tweejaren-criterium. Los van die vraagstukken wijst deze evaluatie op mogelijkheden om ook de communicatie te verbeteren.

Vervolgstappen richting een digitaal platform?

Een digitaal platform in overheidsbeheer biedt de Kamer veel mogelijkheden om initiatieven van burgers beter te ondersteunen. Dat blijkt ook uit de enquête: (potentiële) initiatiefnemers zien hierin veel toegevoegde waarde. Het geldt in het bijzonder met betrekking tot het verzamelen van steunbetuigingen en de daarvoor benodigde persoonsgegevens. Vooral voor individuele burgers is dat ingewikkeld¹³ en de platforms die zij hiervoor vaak gebruiken sluiten niet aan op de eisen van de Kamer. Een digitaal platform kan mogelijk zo worden vormgegeven dat automatisch aan deze eisen wordt voldaan. Dat verschaft zowel de initiatiefnemer als de Kamer meer zekerheid over de validiteit van de steunbetuigingen. Daarnaast biedt een platform mogelijkheden om de communicatie over burgerinitiatieven beter vorm te geven.

Vanuit perspectief van de Kamer biedt een digitaal platform ook nieuwe mogelijkheden om opvolging te geven aan initiatieven. Daarbij gaat het al snel over het *bredere plaatje* van inspraakmogelijkheden en niet meer exclusief over het burgerinitiatief alleen. Voorbeelden uit andere landen laten zien dat er een breed palet aan opties is voor parlementen om opvolging te geven aan initiatieven/signalen van burgers. In de internationale vergelijking van parlementen worden genoemd: het vragen van een Kabinetsreactie, adviesvragen aan publieke instellingen, gesprekken met indieners, nader onderzoek door het parlement of een deliberatief vervolgproces.¹⁴ Dat laatste is in lijn met het voorstel van de staatscommissie parlementair stelsel waarbij zij verwees naar vervolg in de vorm van een burgerberaad.

De Kamer kan overwegen om een vervolgstap te zetten in de vorm van een gerichte verkenning naar vormgevingsopties en bijbehorende kosten van een digitaal platform. Zo'n verkenning zou nader in kunnen gaan op de wijze waarop gesignaleerde knelpunten in deze evaluatie kunnen worden geadresseerd. Deze mogelijke 'baten' van een platform dienen afgezet te worden tegen de 'kosten' hiervan.

Tweejaars-criterium bepalend voor ontvankelijkheid

Het tweejaars-criterium speelt overduidelijk een centrale rol bij het niet-ontvankelijk verklaren van initiatieven. In ruim driekwart van de gevallen wordt het criterium

¹³ Hoewel de impact hiervan niet is onderzocht is goed om te vermelden dat in 2018 – na de vorige evaluatie – ook de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht is en de maatschappelijk aandacht voor databescherming is toegenomen.

¹⁴ Zie de [gids](#) voor petitie en burgerinitiatieven (p. 6). Een onbeantwoorde vraag is wat de mogelijkheden zouden kunnen zijn om ook te differentiëren in 'routes en bijbehorende criteria' tussen belangenorganisaties en burgers.

aangevoerd als reden. Enerzijds doet het criterium daarmee wat het beoogt en zorgt het ervoor dat er geen initiatieven doorkomen waarover de Kamer recent nog een besluit heeft genomen. Anderzijds is het criterium – vanuit het perspectief van een deel van de initiatiefnemers gezien – een bron van onduidelijkheid en onzekerheid tot het moment dat de Kamer zich hier definitief over uitspreekt.

Een belangrijke manier om dit enigszins te ondervangen is door zo vroeg mogelijk in het traject advies in te winnen. De vorige evaluatie wijst hier ook op. Deze evaluatie bevestigt dit beeld: twee op de drie initiatiefnemers trad al vroeg in het proces in contact met de Kamer. Daarmee resteerde een groep van 33% die pas later in contact met de Kamer kwam. Voor deze groep kan dit een belangrijke bron van ontevredenheid zijn die zich later in het proces doet gelden. Dit onderstreept het belang van heldere communicatie over de mogelijkheid van vroege toetsing door de Kamer. Tegelijkertijd noemt een respondent dat zelfs dan onzekerheid blijft tot het laatste moment, want in de periode daarna, wanneer een initiatiefnemer gedurende een jaar steun verzamelt, kan er in de Kamer veel gebeuren. Deze evaluatie laat ook zien dat bij niet-ontvankelijkheid er de afgelopen jaren niet consequent meer wordt voorgesteld aan de voortouwcommissie om met de initiatiefnemers in gesprek te treden.

Bij het bepalen van een eventuele nieuwe richting biedt het tweejaren-criterium daarmee aangrijpingspunten voor veranderingen. Om het punt van onduidelijkheid/onzekerheid te adresseren is het van belang potentiële initiatiefnemers explicieter te wijzen op de mogelijkheid om in een vroeg stadium advies in te winnen. Dat zou 'formeel' kunnen worden opgenomen in de procesbeschrijving van de Kamer.¹⁵ De Kamer zou verder kunnen kijken hoe het vooraf meer duidelijkheid kan verschaffen. Het zou bijvoorbeeld de mogelijkheid van toetsing vooraf kunnen onderzoeken of – als alternatief – een concretisering uitwerken zodat het voor initiatiefnemers vooraf duidelijk(er) is hoe toetsing op het criterium gaat plaatsvinden. Een andere manier om de toegankelijkheid van het burgerinitiatief te vergroten is door de termijn terug te brengen naar een periode van 1 jaar, zoals de staatscommissie parlementair stelsel aanbeveelt. Tot slot kan de Kamer ook meer fundamenteel reflecteren over het doorslaggevend gewicht dat het nu toekent aan de 'nieuwigheid' van een initiatief.

Meer zicht op de opvolging

Een belangrijk knelpunt uit de evaluatie is het beperkte zicht op de opvolging van inactieven. Dit is een punt wat relatief makkelijk en op korte termijn kan worden geadresseerd. Er is al een belangrijke stap gezet met de monitor burgerinitiatieven. Op die webpagina is te zien welke initiatieven niet-ontvankelijk werden verklaard en welke wel in behandeling zijn genomen. De focus ligt nu vooral op het behandelproces aan de kant van de Kamer: vervolgacties blijven grotendeels uit beeld. Voor (potentiële) initiatiefnemers zou het wenselijk zijn als er meer zicht wordt verkregen op wat er daarna gebeurt. Dit zou kunnen worden vormgegeven door de monitor uit te breiden met deze informatie. Daarnaast zou de CVB – mede op basis van de monitor – een aanjagende rol kunnen spelen door periodiek onderzoek te (laten) doen naar de opvolging van burgerinitiatieven door de regering.

¹⁵ Ook het 'gesprek met initiatiefnemers' zou hierin wellicht een formele plek worden gegeven.

Bijlage 1: Geraadpleegde bronnen

Onderzoeken

Berenschot (2023). Burgerparticipatie op nationaal niveau - Een juridische en empirische Verkenning.

BMC. Yacht Group (2022). Evaluatie burgerinitiatief - Aanbevelingen hoe het burgerinitiatief in de provincie Noord-Holland te verbeteren

International Institute for Democracy and Electoral Assistance (2025). Petitions and Citizens Initiative – Guides on Citizen Engagement for Parliaments.

Jacobs, Bleijenberg en Sipma (2026). Evaluatie Nationaal Burgerberaad Klimaat - Rapport 1. Voorbereiding, ontwerp en verloop

Nationale Ombudsman (2018). Waar een wil is: onderzoek naar de rol van overheidsinstanties bij burgerinitiatieven

Parlement en Wetenschap (2025). De commissie voor de Verzoekschriften en Burgerinitiatieven in historisch perspectief. Auteurs: prof. Kroeze en dr. Oddens.

Raad voor het Openbaar Bestuur (2018). Signalement Over referenda en andere vormen van burgerparticipatie op nationaal niveau.

Rathenau Instituut (2022). Voor het voetlicht – kansen voor het vergroten van de stem van burgers met petitie en burgerinitiatieven.

Staatscommissie parlementair stelsel (2018). Eindrapport van de staatscommissie parlementair stelsel - Lage drempels, hoge dijken. Democratie en rechtsstaat in balans.

Tweede Kamer (2008). Parlementaire zelfreflectie – vertrouwen en zelfvertrouwen. Kamerstuk 31 845 nr. 3

Informatie op Tweedekamer.nl

Beïnvloedingsmogelijkheden voor burgers: [Hoe kun je als burger de Tweede Kamer beïnvloeden? | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

Commissiepagina Verzoekschriften en Burgerinitiatieven: [Commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

Informatievoorziening over burgerinitiatieven: [Een burgerinitiatief starten: uw onderwerp op de agenda van de Tweede Kamer | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

Monitor burgerinitiatieven: [Burgerinitiatieven | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

Reglement van Orde (inclusief alle werkwijzen, waaronder die van de commissie voor de Verzoekschriften en Burgerinitiatieven. [Reglement van Orde | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

Rondetafelgesprek evaluatie burgerinitiatief d.d. 16 april 2026 (position papers; terugkijken gesprek): [Evaluatie burgerinitiatief | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

Digitale bronnen

Kamerbrief over hoofdlijnen uitvoeringswetgeving correctief bindend referendum (2025). [Kamerbrief over hoofdlijnen uitvoeringswetgeving correctief bindend referendum | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

Regeerakkoord Balkenende II (2003). Meedoen, Meer Werk, Minder Regels. [Regeerakkoord 2003 | Parlement.com](#)

Voorstel tot wijziging van het Reglement van Orde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en van het Reglement van de commissie voor de Verzoekschriften in verband met de invoering van het burgerinitiatief (2005). [Kamerstuk 30140, nr. 1 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen](#)

Voorstel tot wijziging van het Reglement van Orde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en van het Reglement van de commissie voor de Verzoekschriften in verband met de invoering van het burgerinitiatief. [Kamerstuk 30140, nr. 14 h1 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen](#)

Voorstel tot wijziging van het Reglement van Orde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en van het Reglement van de commissie voor de Verzoekschriften in verband met de invoering van het burgerinitiatief. [Kamerstuk 30140, nr. 16 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen](#)